

Pieni palveluopas

Sisällysluettelo: sivu

Yleistä palvelujen hakemisesta	3	Kuljetuspalvelut	12
- Hakemukset	3	Kuntoutus	12
- Päätös	3	- Kuntoutusavustus	12
- Muutoksenhaku	3	- Kuntoutusohjaus	12
- Subjektiivinen oikeus eli erityinen järjestämisvelvollisuus	3	- Kuntoutusraha ja ylläpitokorvaus	12
- Määrärahasidonnaiset palvelut eli yleinen järjestämisvelvollisuus	3	- Kuntoutussuunnitelma	13
- Vaikeavammaisuus	3	- Kuntoutustuki	13
Ajankohtaista tietoa vuonna 2010	3	Kuvallinen KELA-kortti	13
- Täyden kansaneläkkeen määrä 1.1.2010 alk.	3	Lapsen hoitotuki	13
- Palkkatulojen vaikutus täyteen kansaneläkkeeseen	4	Lääkekorvaukset	13
- Eläkkeensaajan hoitotuki, vammaistuki ja keliakiakorvaus	4	Lääkinnällinen kuntoutus	13
- Lapsilisän maksupäivät	4	Maahanmuuttajan erityistuki	14
- Työttömän perusturva ja pienin sairauspäiväraha	4	Matkakustannukset	14
- Yöpymisraha	4	Muistutus	14
- Maksukatot	4	Omaehtoinen liikunta	14
- Matkakatto	4	Omaishoidon tuki	14
- Lääkekatto	5	Osasairauspäiväraha	15
Alennukset	5	Palkkatuki	15
- Finnair	5	Palveluasuminen	15
- Matkahuolto	5	Palvelusuunnitelma	15
- VR	5	Pitkäaikaistyöttömän eläketuki	16
Ammatilliset erityisoppilaitokset	6	Postin jakelupalvelu	16
Ammatinvalinnanohjaus	6	Potilasasiamies	16
Ammatillinen kuntoutus	6	Potilasvakuutus	16
Apuvälineet	6	Päivätoiminta	16
Asumistuki	6	Ruokavaliokorvaus	16
Asunnon muutostyöt	7	Sairausvakuutus	16
Auto	7	- Sairasvakuutuksen päiväraha ja osapäiväraha	16
- Tuki auton hankintaan	7	Sopeutumisvalmennus	17
- Auton muutostyöt	7	Sosiaaliset yritykset	17
- Ajoneuvovero	7	Sosiaaliamies	17
- Vammaisen henkilön pysäköintilupa	8	Sähköinen asiointi Kelassa	18
- Alennus liikennevakuutukseen	8	Terveystieteiden ja lääkinnällisen kuntoutuksen matkakustannukset	18
Edunvalvoja	8	Terveystieteiden maksukatto	18
Eläkkeen ja palkan yhteensovittaminen	8	Tukityöllistäminen	18
Eläkkeensaajan asumistuki	9	Tulkkipalvelut	18
Eläkettä saavan hoitotuki	9	Työkyvyttömyyseläke	18
Erityishoitoraha	9	Työolosuhteiden järjestelytuki	19
Henkilökohtainen apu	9	Vammaistuki	19
Hoitotakuu	9	- alle 16 vuotiaan vammaistuki	19
Hoitotarvikkeet	10	- 16 vuotta täyttäneen vammaistuki	19
Hoivatakuu	10	Verotus	19
Holhustoimi	10	- Invalidivähennys	19
Invaliidiliiton jäsenedut	10	- Veronmaksukyvyyn aleneminen ja työmatkakulut	19
Invalidivähennys	11	Vertaistuki	19
Keliakia-korvaus	11	Ylimääräiset erityisravintokustannukset	20
Korjausavustus	11	Ylimääräiset vaatekustannukset	20
Kotipalvelu/Kotihoito	11	Ylläpitokorvaus	20
Koulumatkat	11	Yöpymisraha	20
Koulunkäynti	11	Lähteet	20
- Erityisopetus	12	Hyödyllisiä linkkejä	20

Yleistä palvelujen hakemisesta

Hakemukset

Hakemukset on aina hyvä tehdä kirjallisesti. Hakemuksesta tulee selvästi käydä ilmi, mitä haetaan ja miksi. Hakemukseen on syytä liittää lääkärinlausunto sekä muut mahdolliset asiantuntijalausunnot, esim. kuntoutusohjaajan tai fysioterapeutin lausunto.

Päätös

Hakemukseen tulee aina antaa kirjallinen päätös. Päätöksestä on käytävä ilmi, mihin hakija on oikeutettu tai velvoitettu. Päätöksessä on aina esitettävä myös perustelut sille, miksi tehtyyn ratkaisuun on päädytty. Lisäksi on kerrottava sovelletut lain kohdat ja päätöksen perustana olevat tosiseikat.

Muutoksenhaku

Päätöksen mukana on oltava muutoksenhakuosoitus eli tieto siitä, miten ja missä ajassa päätökseen voi hakea muutosta ja mihin muutoksenhaku lähetetään. Muutoksenhakuosoitus on aina oltava kunnan sosiaaliviranomaisten ja Kelan päätösten liitteenä.

Terveystieteiden hoitoratkaisuihin, kuten esimerkiksi kuntoutuspäätöksiin ei voi hakea muutosta valittamalla, vaan palveluihin tyytymätön voi valituksen sijaan tehdä muistutuksen tai kantelun. Terveystieteiden potilasasiainmehiltä saa neuvoja ja apua liittyen potilaan asemaan ja oikeuksiin. Viranomaisten on aina neuvottava ja ohjattava asiakasta valitus- ja muistutusasioissa.

Subjektiivinen oikeus eli erityinen järjestämisvelvollisuus

Sosiaalitoimi, vammaispalvelu

Kela

Vammaispalvelulaissa kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden (=subjektiivinen oikeus) piiriin kuuluvat vaikeavammaisten kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen, tulkkipalvelut, päivätoiminta, henkilökohtainen apu, palveluasuminen, asunnon muutostyöt sekä asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet. Nämä palvelut kunnan on aina myönnettävä mikäli vaikeavammaisuuden kriteerit ko. palvelun kohdalla täyttyvät.

Erytynen järjestämisvelvollisuus syntyy myös Kelan vaikeavammaisten kuntoutuspalvelujen suhteen, mikäli vammaisen henkilö on alle 65-vuotias ja saa Kelan korotettua tai ylintä eläkettä saavan hoitotukea tai korotettua tai ylintä lapsen tai aikuisen vammaistukea sekä täyttää muut Kelan vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta koskevat ehdot.

Määrärahasidonnaiset palvelut eli yleinen järjestämisvelvollisuus

Sosiaalitoimi, vammaispalvelu

Kela

Vammaispalvelulaissa palvelut, jotka eivät ole nk. subjektiivisia oikeuksia, kuuluvat yleisen järjestämis-

velvollisuuden piiriin. Näitä palveluja ja tukitoimia kunta myöntää tarveharkinnan perusteella kunnan määrärahojen puitteissa, esim. autoon kuuluvat tuet.

Kela järjestää vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen lisäksi kuntoutusta myös harkinnanvaraisesti määrärahojensa puitteissa.

Vaikeavammaisuus

Vaikeavammaisuuden sen enempää kuin vammaisuudenkaan määrittely ei koskaan voi perustua yksin lääkärin tai terveydenhuoltohenkilöstön arvioon. Lisäksi vammaisuus määritellään aina erikseen suhteessa siihen palveluun, jota haetaan. Vammaispalvelulaissa esimerkiksi kuljetuspalvelujen suhteen vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei voi vammansa tai sairautensa vuoksi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Henkilökohtaista apua järjestettäessä vaikeavammaisena henkilönä pidetään henkilöä, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa ja sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä, eikä tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Palveluasumista myönnettäessä vaikeavammaisena pidetään henkilöä, joka tarvitsee toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluontoisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Kelalla on omat vaikeavammaisuuskriteerinsä.

Ajankohtaista tietoa vuonna 2010

TÄYDEN KANSANELÄKKEEN MÄÄRÄ 1.1.2010 alkaen

Perhesuhteet	Täysi määrä	Ansioeläke, joka ei vaikuta	Ansioeläke, jolla ei enää saa
Yksinäinen	584,13 e/kk	51,54 e/kk	1207,38e/kk
Naimisissa	518,12 e /kk	51,54 e/kk	1075,30e/kk
Lapsikorotus/lapsi	20,37 e/kk		
Rintamalisä	45,64 e/kk		

Kuntaryhmät ovat poistuneet kansaneläkkeestä. Eläkettä maksetaan samansuuruisena asuinpaikasta riippumatta. Sen sijaan avioliitossa tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa eläminen vaikuttaa yhä edelleen eläkkeeseen sitä pienentävästi.

Eläkkeen maksupäivät sukunimen kirjaimen mukaan

A-K -> 4. päivä

L-R -> 14. päivä

S-O-> 22.päivä

Jos pankit ovat kiinni maksupäivänä, eläke maksetaan edeltävänä pankkien aukiolopäivänä.

PALKKATULOJEN VAIKUTUS TÄYTEEN KANSANELÄKKEESEEN

Jos eläke on myönnetty kansaneläkelain 12§ 4 momentin perusteella, palkkatuloilla ei ole vaikutusta. Jos eläke tulee 12§ 2 momentin perusteella saa ansaita 600 e/kk, eikä eläkettä lakkauteta. Jos palkka-tulo ylittää 600 e/kk on mahdollista jättää eläke lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään 2 vuodeksi. Jos on eläkkeellä ollessaan saanut eläkettä saavan hoitotukea, saa eläkkeen lepäämässä ollessa ylimmän 16 vuotta täyttäneen vammaistuen suuruisen kannustimen. Eläkkeen lepäämään jättämiskertoja ei sinänsä ole rajoitettu. Kertojen välillä on kuitenkin oltava vähintään 3 kk eläkeläinen, eikä sinä aikana saa ansaita työllä yli 600 e/kk. Kansaneläkettä saavalla on aina velvollisuus ilmoittaa Kelalle työllistymisestään vaikkapa vain lyhytaikaisesti. Lisäksi on itse joka kerta velvollinen ilmoittamaan lepäämisjakson päättymisestä, sillä eläke ei automaattisesti jatku kauden loputtua. Kts. myös tämän oppaan kohta Eläkkeen ja palkan yhteensovittaminen.

ELÄKETTÄ SAAVAN HOITOTUKI, VAMMAISTUKI JA KELIAKIKORVAUS

Eläkettä saavan hoitotuet:

perushoitotuki	57,32 e/kk
korotettu hoitotuki	142,70 e/kk
ylin hoitotuki	301,75 e/kk

Lapsen ja aikuisen vammaistuet:

perusvammaistuki	85,59 e/kk
korotettu vammaistuki	199,71 e/kk
ylin vammaistuki	387,26 e/kk
keliakiakorvaus	21 e/kk

Eläkkeensaajan hoitotuki on nykyään nimeltään eläkettä saavan hoitotuki. Lapsen hoitotuki on nimeltään alle 16 vuotiaan vammaistuki ja vammaistuki taas 16 vuotta täyttäneen vammaistuki. Kaikkia edellä mainittuja etuuksia kutsutaan yhteisellä nimellä Kelan vammaisetuudet. Tuet maksetaan luokissa perus-, korotettu- ja ylin tuki. Keliakiakorvaus on viralliselta nimeltään ruokavaliokorvaus ja sitä maksetaan omana vammaisetuutenaan, jota ei ole sidottu indeksiin.

LAPSILISÄN MAKSUPÄIVÄT VUONNA 2010

26.1.	26.2.	26.3.	23.4.	26.5.	24.6.
23.7.	26.8.	24.9.	26.10.	26.11.	23.12.

TYÖTTÖMÄN PERUSTURVA JA PIENIN SAIRAUSPÄIVÄRAHA

Peruspäiväraha	25,63 e/ viitenä päivänä viikossa
Työmarkkinatuki	25,63 e/ viitenä päivänä viikossa

Lapsikorotukset

Yhdestä lapsesta	4,86 e / viitenä päivänä viikossa
Kahdesta lapsesta yhteensä	7,13 e / viitenä päivänä viikossa

Vähintään kolmesta lapsesta yhteensä
9,19 e/ viitenä päivänä viikossa
Pienin sairauspäiväraha on 22,4 euroa arkipäiviltä. Arkipäiviksi lasketaan päivät maanantaista lauantaihin poissulkien sunnuntait ja arkipyhät.

YÖPYMISRAHA

enintään 20,18 e/yö

MAKSUKATOT

Terveydenhuollon maksukatto

Terveydenhuollon maksukatto on 633 e kalenterivuodessa ja maksukattoa kerryttää:

- terveyskeskusmaksu; *välrikatto täyttyy usein kolmen käyntikerran jälkeen
- poliklinikkamaksut
- sairaalavuorokaudet ja muut lyhytaikaisen laitoshuollon maksut.
- sarjahoidot kuten fysioterapia ja muut terapiat, dialyysi- ja sytostaattihoidot, *välrikatto 337,50 e/ vuosi
- päiväkirurgian maksut

Maksukaton täytyttyä terveyskeskus- ja päiväkirurgia-käynnit, poliklinikkamaksut sekä fysioterapia ja sarjahoito ovat maksuttomia mutta sairaalahoidosta ja muusta lyhytaikaisesta laitoshoidosta peritään alennettu hoitopäivämaksu.

Maksukatto ei kerrytä hammashoito yksityiset lääkäripalkkiot

- yksityisissä lääkärikeskuksissa tai sairaaloissa tehdyt tutkimukset esim. laboratorio tai röntgen tutkimukset
- sairaankuljetus
- lääkärintodistukset

Terveyspalvelujen käyttäjän on itse seurattava maksukaton täyttymistä. Helpoiten siitä selviää pyytämällä vuoden ensimmäisellä poliklinikka tai terveyskeskus-käynnillä itselleen nk. seurantakortin.

(*kun nk. välrikatto täyttyy k.o terveydenhuollon palvelusta ei enää tarvitse sinä vuonna maksaa asiakasmaksua, vaikka 633 e vuotuinen kokonaiskatto ei vielä olisi täynnä. Välrikatto on olemassa vain terveyskeskusmaksuissa ja sarjahoidoissa)

Matkakatto

Yksi matkakatto, johon kuuluvat sekä sairausvakuutus- että kuntoutusmatkat on 157,25 e kalenterivuodessa. Omavastuuosuus ennen katon täyttymistä on 9,25 e/matka. KELA lähettää asiakkaalle nk. matkakustannusten omavastuu kortin ilmoituksena matkakaton täyttymisestä. Sen jälkeen loppuvuoden sairausvakuutus ja/tai kuntoutusmatkat korvataan kokonaan. Myös alle omavastuuosuuden jäävät matkat kerryttävät katto, joten kuitit kannattaa toimittaa viipymättä KELAan. Mikäli asiakas käyttää KELAn korvaamiin matkoihin vakitaksia, jolla on KELAn

kanssa nk. valtakirjasopimus, asiakas maksaa matkakaton piiriin kuuluvasta matkasta suoraan kuljettajalle 9,25/suunta ja kuljettaja veloittaa loput. Matkakustannusten omavastuukortin saavuttua valtakirja sopimuksen tehnyt kuljettaja veloittaa matkan koko hinnan KELAsta.

Asiakas tarvitsee taksimatkoja varten terveydenhuollon ammattihenkilöstön antaman todistuksen (SV 67). Uutta on, että todistus voidaan kirjoittaa kertamatkan lisäksi myös määrääjäksi tai toistaiseksi. Todistus käy kaikilla julkiseen terveydenhuoltoon liittyvillä matkoilla. Toistaiseksi tai määrääjäksi kirjoitettu todistus tulee lähettää KELA:an, jossa se tallennetaan KELA:n asiakastiedostoon, eikä uutta todistusta enää tarvitse pyytää joka matkasta erikseen.

Lääkekatto

Reseptilääkkeillä, joista maksetaan KELAn sairausvakuutuskorvausta on vuotuinen katto. Vuonna 2010 se on 672,70 e. Katon täytyttyä tulee kuitenkin vielä maksaa omavastuuta 1,50 e jokaisesta lääkkeestä. Kattoa eivät kerrytä käsikauppatavara lääkkeet, eivätkä myöskään sellaiset reseptilääkkeet, joihin ei myönnetä lainkaan sairausvakuutuskorvausta (esim. monet kipulääkkeet). Reseptivalmisteita käyttäessään kannattaa olla tarkkana, sillä sama vaikuttava lääkeaine tietyn tehtaan valmistena kuuluu korvauksen piiriin ja toisen taas ei. Lääkekaton täytymisen jälkeen tulevan lisäkorvauksen voi tietyn ehdoin saada suoraan apteekista, kun esittää KELA-kortin lisäksi KELAn lähettämän erillisen ilmoituksen apteekkia varten. Lisätiedot omasta apteekista.

Lääkkeiden korvaamisessa on voimassa nk. viitehintajärjestelmä. Tämä tarkoittaa, että samaa lääkeainetta sisältävät lääkkeet muodostavat viitehintaryhmän ja KELA-korvaus tullaan maksamaan ryhmän halvimmasta valmisteesta lisäämällä siihen 1,50-2 e valmisteen hintatasosta riippuen. Jos haluaa ostaa viitehintaa kalliimman lääkkeen, joutuu maksamaan lääkkeen hinnan ja viitehinnan välisen erotuksen. Lääkekatto karttuu halvimmalla mukana. Lääkäri voi hoidollisista tai lääketieteellisistä perusteista kieltää lääkkeitä tekemällä merkinnän lääkemääräykseen ja potilasasiakirjoihin. Tällöin asiakas saa korvauksen alkuperäisen lääkkeen hinnasta. Kts. lääkekorvauksista tietoa myös tämän oppaan kohdasta Lääkkeet.

Alennukset

Finnair

Matkahuolto

Valtionrautatiet

Muut alennukset

Finnair

Joustavat ja edulliset senior hinnat ovat voimassa Finnairin kotimaan ja Euroopan lennoilla. Euroopan lennoilla seniorilippuihin ovat oikeutettuja kaikki 65 vuotta täyttäneet.

Kotimaan lennoilla Finnair myöntää seniorialennuksen eläkeläisille, jotka saavat Kelalta tai työeläkejärjestelmän kautta vanhuus-, työkyvyttömyys-,

yksilöllistä varhais-, rintamasotilas-, työttömyys- tai varhennettua vanhuuseläkettä sekä invalideille, joilla on vähintään 80 % invaliditeetti. Oikeus eläkeläisalennukseen koskee myös henkilöitä, jotka saavat maatalousyrittäjien luopumisjärjestelmän mukaista luopumiseläkettä, -korvausta, -tukea sekä sukupuolenvaihdoiseläkettä. Osa-aika eläke ei oikeuta alennukseen.

Oikeus seniorihintaan on todistettava henkilöllisyystodistuksella (vanhuuseläke), eläkepäätöksellä, työeläkelaitosten eläkekortilla tai kuvallisella, Finnairin yritystunnuksella varustetulla Kela-kortilla tai lääkärintodistuksella (invaliditeetti). Myös saattajalla mahdollisuus saada seniorihintainen lippu kotimaan lennoille. Kotimaan lennoille myytäviä saattajalippuja voi varata vain Finnairin lipputoimistosta tai puhelinyhteydestä. Lipun voi ostaa yhteen suuntaan tai meno-paluuna. Se on voimassa vuoden lähtöpäivästä, eikä sillä ole minimi perillä oloaika.

Lisätietoja Finnairin puhelinyhteydestä, puh. 0600 140 140 (auki 24h/vrk).

Matkahuolto

Matkahuolto myöntää eläkeläisille 30 % alennuksen etukäteen ostetuista aikuisten kilometritaksan mukaisista kotimaan matkalipuista, kun yhdensuuntaisen matkan pituus on vähintään 80 km. Alennuksen saa esittämällä Matkahuollon eläkeläiskortin, kuvallisen Kelakortin, joka on varustettu Matkahuollon, VR:n tai Finnairin liikemerkillä, pahvisen Kelan eläkkeensaajakortin tai Työeläkeyhtiöiden myöntämän työeläkekortin. 65 vuotta täyttäneet saavat alennuksen esittämällä henkilötodistuksen, passin tai ajokortin.

VR

VR:llä voivat puoleen hintaan matkustaa yli 65-vuotiaat henkilöt ikänsä perustella. Ikä tulee tarvittaessa todistaa. Alennuksen voivat saada myös alle 65-vuotiaat eläkeläiset, jos heille on myönnetty Kelan tai työeläkejärjestelmän mukainen eläke. Alennus ei koske osa-aika eläkeläisiä. Eläkeläisen alennusoikeus osoitetaan junassa lipuntarkastuksen yhteydessä. Kelan:n eläkettä saavat todistavat joko kuvallisella Kela-kortilla, jossa on VR:n tunnus sekä teksti "eläkkeensaaja" tai kuvattomalla Kansaneläkkeen saajan kortilla, jonka lisäksi tulee esittää virallinen henkilötodistus. Työeläkeläiset todistavat oikeutensa alennuslippuun näyttämällä konduktöörille TELA-eli työeläkekortin sekä virallisen henkilökortin.

Eläkeläisalennuksella voi ostaa myös 10+1 matkan sarjalipun. Pyörätuolia käyttävän henkilön on mahdollista saada saattaja maksutta mukaan matkalle, kun hän lunastaa aikuisen, juniorin, opiskelijan tai eläkeläisen lipun itselleen. Tarkempia tietoja VR:n asemien lipunmyyntipisteistä ja VR:n nettisivuilta www.vr.fi

Muut alennukset

Ks. myös kohdat **Invalidiliiton jäsenedut ja Omaehtoinen liikunta**

Ammatilliset erityisoppilaitokset

Ammatilliset erityisoppilaitokset ovat erikoistuneet vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja muuten erityistä tukea ja olosuhteita tarvitsevien nuorten ja aikuisten ammatilliseen koulutukseen. Yhä keskeisemmällä osalla palvelutarjonnasta on kuntouttava ja valmentava opetus, jolla annetaan valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Oppilaitoksia on eri puolella Suomea.

Lisätietoja esim. osoitteista www.edu.fi – opiskelun erityinen tuki – ammatilliset erityisoppilaitokset ja www.koulutusnetti.fi.

Ammatinvalinnanohjaus

Työ- ja elinkeinotoimisto

Ammatinvalinnanohjauksessa selvitetään henkilön kiinnostusta ja soveltuvuutta eri ammatteihin. Ohjauksesta hyötyvät erityisesti vammaiset nuoret, jotka suunnittelevat opintojen aloittamista, sekä työelämässä jo olevat, jotka eivät enää kykene jatkamaan omassa ammatissaan. Ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalvelu auttaa urasuunnitelmien täsmentämisessä ja uuden ammatin valinnassa.

Työ- ja elinkeinotoimistojen ammatinvalintapsykologit auttavat toteuttamiskelpoisten suunnitelmien laadinnassa. Tukena voidaan käyttää psykologisia testejä tai käytännön työ- ja koulutuskokeiluja.

Ammatillinen kuntoutus

Kansaneläkelaitos

Työ- ja elinkeinotoimisto

Tapaturma- ja liikennevakuutuslaitokset

Työeläkelaitokset

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on parantaa ja ylläpitää kuntoutujan työkykyä ja ansiomahdollisuuksia. Tavoitteena on auttaa kuntoutujaa saamaan itselleen sairauden tai vamman kannalta sopiva työ. Ammatillista kuntoutusta ovat mm. perus- jatko- ja uudelleen koulutus, kuntoutustutkimukset, työ- ja koulutuskokeilut, työhönvalmennus, työkykyä ylläpitävä ja parantava valmennus. Kela kustantaa vaikeavammaisille työhön ja opiskeluun liittyvät sellaiset kalliit ja vaativat apuvälineet, jotka ovat tarpeen työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien parantamiseksi tai säilyttämiseksi. Yrittäjille Kela voi myöntää elinkeinotukea.

Tapaturma- ja liikennevakuutusjärjestelmien kuntoutusmuodot ovat melko saman sisältöisiä kuin Kelan järjestämät kuntoutuspalvelut. Työvoimahalinnon järjestämä ammatillinen kuntoutus sisältää mm. työhönsijoittumiseen liittyvää neuvontaa ja koulutukseen ohjaamista, ammatinvalinnanohjausta, työvoimakoulutusta, työkokeiluja ja työhönvalmennusta.

Kelan ja työeläkelaitosten ammatillisen kuntoutuksen perusteeksi on yhdenmukaistettu työttömyyden

uhan käsite. Ammatillisen kuntoutuksen järjestäminen työeläkelaitoksen kustannuksella on tarkoituksenmukaista silloin, kun henkilö on työelämässä eikä hänen yhteytensä siihen ole lopullisesti katkennut. Jos henkilön yhteys työelämään on vähäinen, on tarkoituksenmukaista, että Kela vastaa kuntoutuksesta. Työeläkelaitokset eivät enää kustanna kuntoutustutkimuksia eikä lääkinnällistä kuntoutusta ammatillisen kuntoutuksen tueksi.

Apuvälineet

Terveyskeskus, sairaala

Kansaneläkelaitos

Sosiaalitoimisto

Vakuutusyhtiö

Terveydenhuollon järjestettäviä apuvälineitä ovat lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvat välineet ja laitteet, joita vammaisen henkilö tarvitsee selviytyäkseen päivittäisistä toiminnoistaan (esim. keppi, proteesi, pyörätuoli). Perusapuvälineet saa terveyskeskuksesta ja vaativat erikoisapuvälineet (esim. sähköpyörätuoli) keskussairaalaista. Monissa sairaanhoitopiireissä apuvälinetoiminta on keskitetty apuvälinekeskuksiin. Terveydenhuolto kustantaa myös peruskoulua tai lukiota käyvälle vammaiselle oppilaalle lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvat henkilökohtaiset, koulussa ja muissa elämäntilanteissa tarvittavat apuvälineet (esim. pyörätuoli). Koulu huolehtii koulu- ja luokkakohtaisista apuvälineistä (esim. pulpetti). Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineen hankintaan voi kysyä myös palveluseteliä. Palvelusetelillä voi hankkia yksilöllisen tarpeen vastaavan tavanomaisen apuvälineen. Jos asiakas haluaa kuitenkin hankkia palvelusetelin arvoa kalliimman apuvälineen tulee asiakkaan itse maksaa palvelusetelin arvon ja apuvälineen hinnan välinen erotus.

Kela järjestää ammatillisena kuntoutuksena vaativat erityistason apuvälineet, jotka ovat sairauden tai vamman vuoksi tarpeen opiskelusta selviytymiseksi. Apuvälineitä voi saada aikaisintaan peruskoulun yläasteella oleva opiskelija, jolle on tehty ammatillisen koulutuksen suunnitelma.

Vammaispalvelulain yleisen järjestämisvelvollisuuden mukaan liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-aikana tarvittavien muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien välineiden, koneiden tai laitteiden (esim. harrastusvälineet, kodinkoneet) kustannuksista voidaan korvata puolet. Hakemus apuvälineistä tehdään sosiaalitoimeen.

Tapaturma- ja liikennevakuutuksen piiriin kuuluvien henkilöiden apuvälineet korvaa vakuutusyhtiö. Apuvälineiden sopivuuden arviointi ja järjestäminen tapahtuu terveydenhuollon henkilöstön toimesta.

Asumistuki

Kansaneläkelaitos

Kela myöntää pienituloisille asumismenojen alen-

tamiseksi yleistä asumistukea. Pienituloisille eläkeläisille myönnetään eläkkeensaajan asumistukea ja perheettömille opiskelijoille asumislisää.

Lisätietoja www.kela.fi klikkaa etusivun kuvaketta
Asumisen tuet

Asunnon muutostyöt

Sosiaalitoimisto

Vakuutusyhtiö

Vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaiselle henkilölle korvataan nk. subjektiivisena oikeutena eli kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden alaisena vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät ja kohtuuhintaiset asunnon muutostyöt (esim. kynnysten poistaminen tai luiskien rakentaminen) sekä muutostöiden suunnittelukustannukset ja esteiden poistaminen välittömästi lähiympäristöstä. Lisäksi vammaispalvelu korvaa asuntoon kiinteästi kuuluvat välineet ja laitteet (esim. sähköisesti avautuva ovi) sekä niiden asennustyöt. Korvauksen saaminen ei ole sidoksissa vammaisen henkilön tuloihin tai varallisuuteen eikä lainsäädännössä aseteta euromääräisiä ylärajoja.

Tapaturma- ja liikennevakuutuksen piiriin kuuluvien henkilöiden asunnon muutostyöt tulevat korvattavaksi vakuutusyhtiöstä. Asiakkaan apuna asunnonmuutostyön asioissa toimii usein Vakuutus-kuntoutuksen (VKK) kuntoutussuunnittelija.

Auto

Autoveronpalautus ja -huojennus

Hangon tulli

Tullihallitus

Autoverolain 51 §:n perusteella voidaan Suomessa ensi kertaa rekisteröitävästä autosta palauttaa vammaiselle henkilölle auton hintaan sisältyvä autovero joko kokonaan tai osittain. Palautusta myönnetään hakijan vamman laadun ja vaikeuden perusteella ja tuelle on määritelty enimmäisraja. Vamman laadun ja vaikeusasteen määrittää aina lääkäri.

Lisätietoja Hangon tulli, puh. 020 690 601 tai www.tulli.fi > yksityishenkilöt > autoverotus > autoveronpalautus invalideille tai "Autoilun erityisvaatimukset" - opas www.ake.fi > etsikö tietoa > julkaisut ja arkistot > autoilun erityisvaatimukset

Autoveroa voidaan joissakin tapauksissa palauttaa vammaisuuden perusteella myös ns. veronhuojennuksena. Tullihallitus voi myöntää autoverosta huojennusta autoverolain 50§:n perusteella. Tällöin vero voidaan erityisen painavista syistä palauttaa joko kokonaan tai kohtuulliseksi katsottu osa siitä. Veronhuojennuksena autoveroa on palautettu esim. vanhemmille, joille auto on vaikeavammaisen lapsen kuljetuksen vuoksi tarpeellinen. Lisätietoja tullihallituksesta puh. 09 6141 (vaihe).

Tuki auton hankintaan

Sosiaalitoimisto

Vakuutusyhtiöt

Vammaispalvelulain perusteella voidaan myöntää tukea käytetyn tai uuden auton hankintaan. Korvausta voi saada puolet autosta aiheutuvista todellisista kustannuksista. Vähennyksenä otetaan huomioon autoveronpalautus sekä vanhasta autosta saatava hyvitys sekä muu mahdollinen tuki autoon. Tukea auton hankintaan voi hakea vaikkei olisi saanut autoveronpalautusta. Auton hankinnan tuki on kunnan talousarvioon varattujen määrärahojen puitteissa tapahtuvaa toimintaa, jota ei koske vammaispalvelulain mukainen erityinen järjestämisvelvollisuus.

Liikenne- ja tapaturmavakuutuslakien mukaan tukea auton hankintaan voi saada vain työssä käyvä vaikeavammaisen henkilö.

Auton muutostyöt

Sosiaalitoimisto

Vakuutusyhtiöt

Vammaispalvelulain perusteella korvataan vamman vaatimat välttämättömät muutostyöt vakiomalliseen autoon (mm. ajohallintalaitteet, ohjaustehostin, kääntyvä istuin, pyörätuolin nostolaite). Muutostyöt korvataan täysimääräisesti, kuitenkin määrärahojen puitteissa, koska kysymyksessä ei ole nk. subjektiivinen oikeus. Vammaispalvelulain nojalla voidaan korvata myös puolet kustannuksista, jotka aiheutuvat auton käyttöä helpottavista laitteista (esim. lisälämmitin).

Myös liikenne- ja tapaturmavakuutusyhtiöt korvaavat auton muutostöistä aiheutuvia kustannuksia.

Ajoneuvovero

Trafi Tieliikenne ent. Ajoneuvohallintokeskus (AKE)

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín tieliikenne vastaa pitkälti Ajoneuvohallintokeskus AKELLE aikaisemmin kuuluneista tehtävistä. AKE yhdistyi Liikenteen turvallisuusvirastoksi yhdessä Ilmailuhallinnon, Merenkululaitoksen ja meriturvallisuuden ja Rautatieviraston kanssa 1.1.2010.

Vammaiset henkilöt voivat saada vapautuksen ajoneuvoveron perusverosta ilman hakemusta, jos ajoneuvorekisterissä on merkintä autoverolain 50 tai 51 §:ssä tarkoitetusta autoveron palautuksesta. Vammaisen pysäköintiluvan omaava voi saada vapautuksen hakemuksen perusteella. Hakemuslomakkeita (D602) saa muun muassa internetistä (www.ake.fi > verotus > ajoneuvovero > vapautus ajoneuvoverosta ja [/www.suomi.fi/asiointi](http://www.suomi.fi/asiointi)), poliisilta ja katsastustoimipaikoilta.

Vapautusta on haettava uudelleen aina autoa vaihdettaessa sekä pysäköintiluvan voimassaoloajan umpeuduttua. Vapautus ajoneuvoveron perusverosta voidaan myöntää saman henkilön vamman perusteella vain yhdestä ajoneuvosta kerrallaan. Hakemuksen vireille tulosta huolimatta ajoneuvovero on maksettava eräpäivänä. Jos hakemus hyväksytään, maksettu vero palautetaan hakemuksessa ilmoitetulle pankkitilille.

Tiedustelut: Trafi ent. AKE, puh. 020 696 321
(klo. 8-20)

Vammaisen henkilön pysäköintilupa

Poliisi

Poliisiviranomaiset voivat myöntää tieliikennelain 28 §:n mukaan vaikeasti vammaiselle henkilölle tai vammaisen henkilön kuljettamista varten pysäköintiluvan. Lupaa haetaan paikalliselta poliisiviranomaiselta saatavalla lomakkeella. Hakemuksen voi täyttää myös sähköisenä www.poliisi.fi > luvat > vammaisen pysäköintilupa.

Pysäköintiluvan saaminen edellyttää vähintään haittaluokkaa 11 (näön tarkkuus vähintään haittaluokka 17). Hakemuksen liitteeksi tarvitaan aina lääkärinlausunto ja siinä on hyvä mainita myös, että se on kirjoitettu vammaisen pysäköintilupaa varten. Lupa on henkilökohtainen ja se kelpaa myös muissa EU:n jäsenvaltioissa.

Alennus liikennevakuutukseen

Normaalisti uuden auton vakuutus sijoitetaan bonusluokkaan U (0%). Invaliditeetin perusteella autoveronpalautusta saaneen henkilön uusi vakuutus sijoitetaan yleensä tiettyyn lähtöbonusluokkaan esim. 7. Koska bonustaulukot ovat yhtiökohtaisia, täytyy invaliditeetin perusteella myönnettävän alennuksen eli lähtöbonusluokan suuruus tarkistaa omasta vakuutusyhtiöstä. Tätä poikkeusmääräystä voidaan soveltaa saman vakuutuksenottajan osalta vain kerran.

Lisätietoja autoiluun liittyen

- autoveron palautus: www.tulli.fi > yksityishenkilöt > autoverotus > autoveronpalautus invalideille
- muut autoasiat: Autoilun erityisvaatimukset - opas www.ake.fi > etsikö tietoa > julkaisut ja arkistot > autoilun erityisvaatimukset

Edunvalvoja

Maistraatti

Jos henkilö on niin sairas tai vanha, ettei hän pysty enää huolehtimaan itsestään ja asioistaan tai taloudestaan, voi käräjäoikeus tai holhousviranomainen määrätä hänelle edunvalvojan eli henkilön, joka huolehtii hänen asioistaan. Jossain tilanteissa voidaan edunvalvoja määrätä myös alaikäiselle henkilölle. Edunvalvojaa voi hakea henkilö itse tai muu läheinen henkilö tai viranomainen. Paikallisena holhousviranomaisena toimii edunvalvontapalveluiden osalta valtion oikeusaputoimisto. Jos edunvalvojaa hakee muu kuin valvottava henkilö itse osoitetaan hakemukset kotipaikan käräjäoikeuteen.

Edunvalvojalle annettu määräys on voimassa joko toistaiseksi tai määräajan. Edunvalvonnan jatkumisen aiheellisuus tarkistetaan viranomaisaloitteisesti neljän vuoden välein. Edunvalvoja voidaan myös määrätä tiettyä tehtävää varten, jolloin määräys loppuu, kun tehtävä on suoritettu loppuun. Edunvalvontamääräys voidaan myös purkaa käräjäoikeuden päätök-

sellä, kun tarve edunvalvonnalle on päättynyt. Edunvalvojana voi toimia kuntien yleiset edunvalvojat tai yksityinen käräjäoikeuden hyväksymä henkilö. Myös päämies voi itse ehdottaa sopivaksi katsomaansa henkilöä edunvalvojakseen. Edunvalvonnasta voidaan määrätä maksu. Maksun suuruus määräytyy päämiehen varojen perusteella. Edunvalvojan tulee vuosittain laatia maistraatille vuosittain päämiehen taloudellisista asioista. Edunvalvojalla on aina oikeus korvaukseen aiheutuneista kohtuullisista kuluista.

Edunvalvontavaltuutuksella voidaan etukäteen sopia mahdollisen toimintakyvyttömyyden varalta asioiden hoitaja, esim. taloudelliset asiat, omaisuuden hoito. Edunvalvontavaltuus tulee tehdä kirjallisesti. Valtakirjassa tulee mainita valtuuttajan ja valtuutetun nimi sekä valtuutetun suostumus asiaan. Lisäksi tulee merkitä asiat, jotka valtuutus kattaa. Valtakirjan kahden esteettömän todistajan tulee olla paikalla kun valtuuttaja allekirjoittaa tai tunnustaa allekirjoituksen. Kun valtuuttaja on pääasiallisesti menettänyt toimintakykynsä, valtuutetun tulee toimittaa valtakirja paikalliseen holhousviranomaiseen saadakseen valtuutuksen voimaan.

Apua edunvalvontakäytäntöön antavat alueelliset valtion oikeusaputoimistot.

Eläkkeen ja palkan yhteensovittaminen

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Kansaneläkelain mukaista työkyvyttömyyseläkettä saavalla voi olla ansiotuloja enintään 600 euroa kuukaudessa ilman että työansiot vaikuttavat maksussa olevaan eläkkeeseen. Työeläkelakien mukaista täyttä työkyvyttömyyseläkettä saava voi ansaita enintään 40 % työkyvyttömyyttä edeltävästä vakiintuneesta keskiansiosta tai enintään 600 euroa kuukaudessa. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva voi ansaita 60 % työkyvyttömyyttä edeltävästä keskiansiosta tai enintään 600 euroa kuukaudessa. Jos työkyvyttömyyseläkkeensaajan työansiot ylittävät yllämainitut ansaintarajat, eläkkeen maksaminen keskeytetään ja eläke jätetään lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Jos on eläkkeellä ollessaan saanut eläkettä saavan hoitotukea, saa eläkkeen lepäämässä ollessa ylimmän 16 vuotta täyttäneen vammaistuen suuruisen kannustimen. Lepäävänä olevan eläkkeen maksaminen aloitetaan uudelleen ilman työkyvyn arviointia eläkkeensaajan ilmoitettua eläkelaitokselle työskentelyn päättymisestä tai työansioden vähentymisestä enintään ansaintarajan suuriseksi. Omalle eläkelaitokselle on syytä aina ilmoittaa työssä käynnin aloittamisesta.

Laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämisestä on määräaikainen, se tulee voimaan 2010 alusta ja päättyy vuoden 2013 loppuun. Lain voimassaoloaikana seurataan, edistäkö se riittävästi työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön palaamista.

Vanhuuseläkkeiden kohdalla ei ole ansaintarajoituksia.

Eläkkeensaajan asumistuki

Kansaneläkelaitos

Eläkkeensaajan asumistukea voi saada vakituisen vuokra- tai omistusasunnon kustannuksista. Asumistuen määrään vaikuttavat asumismenot, perhesuhteet, vuositulot ja omaisuus. Asumistuki on 85 % niistä kohtuullisista asumismenoista, jotka ylittävät perusomavastuuosuuden ja tulojen mukaan määräytyvän lisäomavastuun yhteismäärän. Hakemuksen liitteenä tulee olla selvitys asumiskustannuksista, omista ja puolison tuloista sekä veloista ja velkojen koroista. Kulutusluottojen korkoja ei saa enää vähentää tuloista. Asumistuki on verotonta tuloa.

Eläkettä saavan hoitotuki

Kansaneläkelaitos

Eläkettä saavan hoitotukea maksetaan eläkettä saavalle henkilölle, joka on toisen henkilön avun tarpeessa henkilökohtaisissa toiminnoissa, kotitaloustöissä ja asiointissa kodin ulkopuolella ja/tai jolle vammasta aiheutuu erityiskustannuksia. Tuen määrä on porrastettu avuntarpeen ja erityiskustannusten perusteella kolmeen luokkaan: perustuki, korotettu tuki ja ylin tuki. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto, joka ei saa olla puolta vuotta vanhempi. Hoitotuki voidaan myöntää toistaiseksi tai määräajaksi. Tuki on verotonta tuloa.

Erityishoitoraha

Kansaneläkelaitos

Vaikeasti sairaan alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmalle maksetaan ansionmenetyksestä erityishoitorahaa silloin, kun hän osallistuu lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen sairaalassa tai sen poliklinikalla tai näihin liittyen hoitaa lasta kotona tai osallistuu kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssille. Mikäli lapsen sairaus ei ole vaikea, voi erityishoitorahaa saada vain alle 7-vuotiaan lapsen sairaala- tai poliklinikkahoidon ajalta.

Erityishoitoraha on verollista tuloa ja määräytyy sairauspäivärahan tavoin hakijan työtuloista, mutta on vähintään minimisairaspäivärahan suuruinen (ks. Ajankohtaista tietoa). Sitä maksetaan saman sairauden perusteella enintään 60 arkipäivää lasta kohden. Aika lasketaan erikseen sairaala- ja kotihoidon osalta. Erityishoitorahaa ei yleensä makseta kotihoidosta yli 90 arkipäivältä. Hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto, D-lausunto.

Myös kotona olevat vanhemmat, opiskelijat ja yrittäjät voivat saada erityishoitorahaa. Lisäksi sitä voidaan maksaa myös avio- tai avopuolison lapsen sekä otto- tai kasvattilapsen sairauden hoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen vuoksi.

Henkilökohtainen apu

Sosiaalitoimisto

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaiselle henki-

lölle henkilökohtaista apua, jos henkilö tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoista, eikä avun tarve johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista tai toimintarajoitteista. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa.

Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella päivittäisissä toiminnoissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Henkilökohtaista apua on järjestettävä päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten siinä laajuudessa kuin vaikeavammaisen henkilö sitä välttämättä tarvitsee. Muita toimintoja varten henkilökohtaista apua on järjestettävä 10 tuntia kuukaudessa.

Henkilökohtaista apua voidaan järjestää siten, että vaikeavammaisen henkilö toimii itse avustajan työntantajana ja kunta korvaa henkilökohtaisesta avustajasta aiheutuneet lakisääteiset ja välttämättömät palkkauksesta aiheutuneet kustannukset sekä muut kohtuulliset avustajasta aiheutuvat välttämättömät kulut. Kunnan on neuvottava ja ohjattava vaikeavammaista henkilöä. Henkilökohtaista apua voidaan järjestää myös antamalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten palveluseteli tai hankkimalla vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluita julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta.

Henkilökohtainen apu tulee järjestää siten, että se edistää parhaiten vaikeavammaisen henkilön itsenäistä elämää ja osallistumista sekä vastaa yksilölliseen avuntarpeeseen ja elämäntilanteeseen. Henkilökohtaisen avun järjestämistavan tulee tukea ja edistää vaikeavammaisen henkilön yhdenvertaista oikeutta elää yhteisössä sekä edesauttaa vaikeavammaista henkilöä tekemään samanlaisia valintoja kuin muutkin ihmiset. Vaikeavammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ottamalla huomioon vaikeavammaisen henkilön toivomukset ja mielipide. Henkilökohtaisen avun järjestämistavassa on otettava huomioon palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Osoitteesta www.paavo.fi löytyy Invalidiliiton Paavo-avuntarpeen itsearviointimenetelmä, josta on hyötyä toisen henkilön avuntarvetta määriteltäessä.

Hoitotakuu

Hoitotakuu tarkoittaa kiireettömän sairaan- ja terveydenhoidon pääsyä määräajassa. Ensiapuun ja kiireelliseen hoitoon on päästävä aina heti.

Kiireettömässä hoidossa potilaalla on oikeus päästä arkisin terveyskeskuksen aukioloaikana välittömästi puhelinyhteyteen terveydenhoidon ammattilaisen kanssa tai sinne on voitava mennä käymään. Jos hoidon tarpeen arviointi vaatii terveyskeskuksessa käyn-

tiä, on sinne saatava aika kolmen arkipäivän kuluessa yhteydenotosta.

Arvion voi suorittaa terveydenhuollon ammattilainen, muukin kuin lääkäri ja joissakin tapauksissa se voidaan tehdä jo puhelimesta. Niihin tutkimuksiin tai hoitoihin, joita ei voida vastaanotolla tehdä tulee päästä kolmessa kuukaudessa (perusterveydenhuollossa). Sairaalan on arvioitava hoidon tarve kolmen viikon aikana lähetteen saapumisesta ja hoitoon tai toimenpiteeseen tulee päästä kuuden kuukauden kuluessa (erikoissairaanhoidossa). Lasten ja nuorten mielenterveyttä koskevaan tarpeelliseksi todettuun hoitoon on kuitenkin päästävä viimeistään kolmessa kuukaudessa. Myös suun terveydenhuolto kuuluu hoitotakuun piiriin. Hoito on järjestettävä kuuden kuukauden sisällä. Epäselvissä tapauksissa asiakas voi kääntyä potilasasiamiehen puoleen.

Hoitotarvikkeet

*Terveyskeskukset
Vakuutusyhtiö
Kotisairaanhoido*

Terveyskeskus antaa tiettyjen pitkäaikaisten sairauksien hoidossa ja seurannassa tarvittavia hoitovälineitä ja -tarvikkeita kotikäyttöön. Hoitotarvikkeiden tarpeen arvioi aina yksilöllisesti hoitava lääkäri. Tarvikkeet ja välineet luovutetaan maksutta eikä niistä tule periä mitään omavastuuosuuksia, toimituskuluja eikä muitakaan maksuja. Yleensä annetaan kolmen kuukauden tarve kerrallaan. Hoitovälineitä ja -tarvikkeita voivat saada esim. diabeetikot, avanne-, sääri- ja makuuhaavapotilaat sekä henkilöt, joilla on esim. muuttunut suolen ja rakon toiminta tai keuhkojen vajaatoiminta.

Tapaturma- ja liikennevakuutuksen piiriin kuuluvien henkilöiden hoitotarvikekustannukset terveyskeskuksille korvaa vakuutusyhtiö.

Hoivatakuu

Kiireellisissä tapauksissa sosiaalipalvelujen tarve on arvioitava viipymättä. Hoivatakuu on tarkoitettu turvamaan ei kiireellisiä sosiaalitoimen palveluja. Hoivatakuu velvoittaa kuntaa järjestämään 75-vuotta täyttäneille sekä KELAn ylintä hoitotukea saaville henkilöille pääsyn palvelun tarpeen arviointiin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta. Palvelu voi olla esimerkiksi koti- tai asumispalvelu, laitoshoidon tarpeen arvioiminen tai omaishoidontuki. Oikeus palvelujen tarpeen arviointiin seitsemän arkipäivän kuluessa koskee myös vammaispalvelulain, toimeentulotukilain ja lastensuojelulain asiakkaita.

Edelleen vammaispalveluissa asiakkaalla on oikeus selvittää yhdessä sosiaalityöntekijänsä kanssa palvelutarpeensa palvelusuunnitelman avulla, joka on laadittava ilman aiheutonta viivytystä. Sekä oikeus saada päätös hakemukseensa kolmen kuukauden kuluessa sen jättämisestä sosiaaliviranomaiselle, jolle asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pidempää aikaa (lakimuutos on astunut voimaan 1.9.2009).

Holhustoimi

*Maistraatti
Ks. Edunvalvoja.*

Invalidiliiton jäsenedut

Kymmenen hyvää syytä liittyä Invalidiyhdistyksen jäseneksi:

1. Tieto on valtaa - jäsenetuna IT-lehti

Jokainen invalidiyhdistyksen jäsen saa maksutta kymmenen kertaa vuodessa Invalidiliiton jäsenlehden IT-Invalidityön kotiosoitteeseensa kannettuna. IT-lehti on Pohjoismaiden laajin, ajankohtainen ja asiantunteva tuki- ja liikuntaelinvammaisuuden tietopaketti.

2. Neuvontaa ja ohjausta - kysy rohkeasti!

Soita Invalidiliiton vammaispalveluiden puhelinneuvontaan puh. 0200 1234, ti klo 10 – 16, ke ja to klo 13 – 17. Voit lähettää kysymyksesi myös Invalidiliiton nettisivuille www.invalidiliitto.fi klikkaa Tietoa ja tukea ja sieltä Asiantuntija vastaa. Lakimiesten puhelinpäivystys on ma klo 13-15 p. 09 613 191.

Esteettömyyskysymyksissä saat tietoa osoitteesta www.esteeton.fi.

3. Yhdessä olemme enemmän – Vertaistukea ja harrastuksia

Invalidiyhdistyksen toiminnassa tapaat samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Useimmissa yhdistyksissä on erilaisia kerhoja ja harrastuspiirejä. Kysy lisää omasta invalidiyhdistyksestäsi! Kun vammautuminen on uusi asia, löydät Invalidiliitosta myös vertaistukihenkilöitä tai -perheitä.

4. Monipuolista järjestökoulutusta

Invalidiliitto ja jäsenyhdistykset tarjoavat jäsenilleen monipuolista koulutusta. Vuosittain järjestetään kymmeniä paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia kursseja, seminaareja ja neuvottelupäiviä. Osallistumismaksu on jäsenille edullinen, osa tilaisuuksista on maksuttomia, useat yhdistykset tukevat jäsenten osallistumista koulutukseen. Matkakulut korvataan pääsääntöisesti julkisen kulkuneuvon taksan mukaisesti. Ajankohtaisista koulutuksista saat lisää tietoa myös IT-lehdestä.

5. Järjestövakuutuksesta turvaa

Kun olet Invalidiliiton tai sen jäsenyhdistysten järjestötehtävissä ja –tilaisuuksissa, sinua koskee Invalidiliiton järjestövakuutus (Pohjola Vakuutus). Mukana oleva henkilökohtainen omaisuus on myös vakuutettu.

6. Liikuntaa ja urheilua

Suurin osa invalidiyhdistyksistä on myös Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n jäseniä. Liittymällä invalidiyhdistykseen jäseneksi sinun on mahdollista päästä yhdistyksesi kautta mukaan VAU:n toimintaan. VAU edistää eri ikäisten jäsenten kunto- ja harrastusliikunnan sekä kilpaurheilun mahdollisuuksia. VAU on mukana järjestämässä kansallisia ja kansainvälisiä urheilukilpailuja.

7. Oikeuksien puolustamista

Invalidiyhdistykset paikallisesti ja Invalidiliitto valta-

kunnallisesti ovat aktiivisia vaikuttajia. Tule mukaan yhdistysten vaikuttamistoimintaan.

8. Taloudellista tukea ja tuettuja lomia

Jäsenillä on mahdollisuus hakea tuettuja lomia sosiaalisen ja taloudellisin perustein. Ohjelmalliset aktiivilomat tarjoavat jäsenille virkistystä ja lepoa. Lisäksi jäsenyhdistysten jäsenet voivat hakea Invalidiliiton kautta taloudellista tukea testamentteina saaduista varoista lahjoitusehtojen mukaisesti. Lisätietoja testamenteista ja tuetuista lomista saa Kaija Heikkilältä, puh. 09 61 31 91/nimeltä pyydetään

9. Edullisia majoituspaikkoja ympäri Suomea

Jäsenet majoittuvat erikoishintaan Restelin ja Sokoksen hotelleissa. Invalidiyhdistyksen jäsenenä hyödyt Suomen Retkeilymajajärjestön jäsenhinnoista kotimaan SRM-hostelleissa. > Lue lisää

10. Rahanarvoisia etuja

Invalidiyhdistyksen jäsen saa monia rahanarvoisia etuja esimerkiksi Eckerö Linen matkoista. Lisätietoja järjestötyönsuunnittelija Markku Lohikoski markku.lohikoski@invalidiliitto.fi puh. 09 61 31 91/nimeltä pyydetään

Invalidivähennys

Verovirasto

Ks. Verotus

Keliakia-korvaus

Ruokavaliokorvaus, jota maksetaan 16 vuotta täyttäneelle keliakiaa sairastavalle henkilölle. Etuutta haettaessa tulee hakemuksessa olla liitteenä lääkärin todistus, josta käy ilmi, että keliakiaa on todettu koepalasta. Lääkärinlausuntoa ei tarvita, jos hakija on saanut alle 16 vuotiaan vammaistukea keliakian vuoksi.

Korjausavustus

Kunnan asuntovirasto

Korjausavustusta myönnetään sosiaalisin perustein vanhusväestön ja vammaisten ympärivuorokautisissa asuinkäytössä olevien asuinrakennusten tai asuntojen korjaustoimintaan. Avustusta myönnetään enintään 40 prosenttia hyväksytyistä korjauskustannuksista. Poikkeustapauksessa avustus voi olla enintään 70 %, jos asukas muutoin joutuisi ilman korjaustoimenpiteitä välittömästi pysyvästi muuttamaan pois asunnosta liikkumisesteitten vuoksi tai siksi, ettei asunnossa voida antaa hänen tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Avustusta voi saada asuinrakennuksen tai asunnon omistaja sekä osakkeenomistaja, jonka osakkeet tuottavat oikeuden hallita asuntoa tai se jolle korjaus- ja kunnossapitovastuu laissa tai kirjallisessa sopimuksessa on siirretty pysyvästi tai pitkäaikaisesti. Avustuksen myöntää kunta, jonka alueella kiinteistö sijaitsee. Avustusta myönnetään vain sosiaalisen tarkoituksenmukaisuuden ja taloudellisen tarpeellisuuden perusteella. Avustuksen myöntämisessä käytetään tulo- ja varallisuusharkintaa.

Korjausavustusta myönnetään vain sellaisiin toimenpiteisiin, joiden rahoittamiseksi hakijalla ei ole oikeutta saada muuta julkista tukea. Muuta julkista tukea on esim. vammaispalvelulain mukainen korvaus, joka on siis ensisijainen korjausavustukseen nähden.

Kotipalvelu/Kotihoito

Sosiaalitoimisto

Kotipalvelua/kotihoitoa on mahdollisuus saada alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella, silloin kun apu on tarpeen tavanomaiseen elämään kuuluvista tehtävistä suoriutumiseksi. Kotipalvelu/kotihoito on maksullista. Tilapäisestä käynnistä tai tukipalveluista veloitetaan kertamaksu. Jatkuva hoidosta tai palvelusta laskutetaan asiakkaan tulojen mukaan. Osoitteesta www.paavo.fi löytyy Invalidiliiton Paavo-avuntarpeen itsearviointimenetelmä, josta on hyötyä, kun kartoitetaan avuntarvetta.

Koulumatkat

Koulutoimi

Kansaneläkelaitos

Sosiaalitoimi

Peruskoulun oppilaan koulumatkan ollessa viittä kilometriä pidempi tai jos se on oppilaan ikä, vamma tai muut olosuhteet huomioon ottaen muuten oppilaalle liian vaikea, rasittava tai vaarallinen oppilaalla on oikeus saada maksuton kuljetus, myös taksilla tai invataksilla. Oppilas voi vaihtoehtoisesti saada myös riittävää avustusta kuljettamiseensa tai saattamiseensa.

Lukion ja ammatillisen koulutuksen päätoimisilla opiskelijoilla, jotka käyttävät julkisia kulkuneuvoja, on mahdollisuus saada koulumatkatukea. Tukea voidaan myöntää, kun yhdensuuntainen koulumatka on yli 10 kilometriä ja kustannuksen ylittävät 54 euroa kuukaudessa. Silloin kun opiskelija ei voi käyttää koulumatkaansa joukkoliikennevälineitä tai koulutuksen järjestäjän järjestämää koulukuljetusta tai näiden käyttö on kohtuuttoman hankalaa, matkakustannusten korvaukset lasketaan opiskelijan kodin ja oppilaitoksen välisen matkan mukaan. Koulumatkatukea haetaan ja se myönnetään Kelasta (www.kela.fi > opiskelijat > koulumatkatuki). Hakemus jätetään oppilaitokseen. Jos opiskelija tarvitsee vaikean vammansa vuoksi opiskelumatkoja taksilla tai invataksilla, siitä huolehtii oman kunnan sosiaalitoimi (ks. Kuljetuspalvelut).

Koulunkäynti

Koulutoimi

Koulunkäyntiavustaja

Vaikeasti vammaisen lapsi saa tarvittaessa koulunkäyntiavustajan. Koulunkäyntiavustaja voi olla henkilökohtainen tai useamman lapsen yhteinen. Avustaja auttaa koululaista selviytymään päivittäisissä toiminnoissa ja tehtävissä ja hän voi myös toimia

saattajana koulumatkoilla. Koulunkäyntiavustajan tarve arvioidaan lapsen henkilökohtaista opetus- ja kuntoutussuunnitelmaa laadittaessa, jolloin on syytä tarkasti perustella koulunkäyntiavustajan tarve (liitteenä lääkärintlausunto). Koulutoimi myöntää koulunkäyntiavustajan ja hankkii lapsen tarvitsemat erityisvälineet kouluun, esim. erityispulpetin.

Sosiaalitoimisto voi myöntää hakemuksesta vammaispalvelulain mukaisesti henkilökohtaisen avustajan. Kts. Henkilökohtainen apu.

Erityisopetus

Erityisopetus tulee vammaisen lapsen kohdalla kyseeseen silloin, kun oppilaalla on vaikeita keskittymis- tai oppimisvaikeuksia, vaikeuksia omaksua peruskoulun yleisopetuksen edellyttämää tieto- ja taitomäärää tai muu oppimista vaikeuttava syy. Erityisopetusta voidaan antaa yleisopetusluokassa tai osa-aikaisena pienryhmässä. Oppilas voidaan siirtää erityisopetusluokkaan, jos hän ei pysty suoriutumaan peruskoulun yleisopetuksen luokalla erityisjärjestelyinkään. Erityisluokilla opetusta voidaan antaa joko yleisopetuksen oppimääriin tai erityisopetuksen oppimääriin perustuen.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) on tehtävä kaikille erityisopetusta tarvitseville lapsille.

Kuljetuspalvelut

Sosiaalitoimisto

Vaikeavammaisella henkilöllä, jolla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja joka ei voi vammaisuuden vuoksi ilman kohtuuttomia vaikeuksia käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä, on oikeus vammaispalvelulain mukaan käyttää kuljetuspalveluja ja tarvittaessa saattajaa niin työ-, opiskelu- kuin vapaa-ajan matkoillakin. Kuljetuksista voidaan periä enintään julkisen liikenteen mukainen tai muu siihen verrattavissa oleva kohtuullinen maksu. Kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluu välttämättömät opiskelu- ja työmatkat (yleensä yksi edestakainen matka opiskelu- tai työpäivää kohden) sekä vähintään 18 muuta yhdensuuntaista ns. vapaa-ajan matkaa kuukaudessa. Nämä matkat voivat ulottua henkilön asuinkunnan tai lähikuntien alueelle tai vammaisen henkilön toiminnan sekä tarpeen kannalta tärkeisiin kohteisiin ja palveluihin, joita ei ole saatavissa vammaisen asuinkunnan alueella (ns. toiminnallinen lähikunta). Matkat liittyvät asioimiseen, virkistykseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen eli käytännössä kaikkiin normaaliin elämään liittyviin tilanteisiin.

Kuntoutus

Terveyskeskus

Sairaala

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Sosiaalitoimisto

VKK

Vakuutusyhtiöt

Työ- ja elinkeinotoimistot

Kuntoutus jaetaan neljään pääryhmään: lääkinälliseen, ammatilliseen, sosiaaliseen ja kasvatukselliseen kuntoutukseen. Ks. Ammatillinen kuntoutus, Lääkinällinen kuntoutus.

Sosiaalista kuntoutusta ovat esimerkiksi sopeutumisvalmennuskurssit ja kasvatuksellista kuntoutusta erityisopetuksen tukitoimenpiteet.

Kuntoutusavustus

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Kuntoutusavustus on harkinnanvarainen etuus, jota voidaan tukea kuntoutujan työllistymistä kuntoutuksen jälkeen. Sitä maksetaan enintään kuudelta kuukaudelta. Oikeus työttömyysturvaan estää kuntoutusavustuksen saamisen. Kuntoutuksen jälkeen omaa yritystä aloittavan on mahdollista saada kuntoutusavustusta, mikäli hän ei samanaikaisesti saa työhallinnon maksamaa starttirahaa. Kuntoutusavustus on määrältään kuntoutusrahan suuruinen ja on veronalaista tuloa. Työeläkepuolella kuntoutusavustus koskee pääasiassa yrittäjiä.

Kuntoutusohjaus

Sairaanhoitopiiri

Kuntoutusohjaajan tehtävänä on tukea asiakasta ja hänen läheisiään sairauden tai vamman aiheuttamassa elämänmuutoksessa sekä ohjata ja neuvoa kuntoutusprosessin käynnistämisessä. Kuntoutusohjaaja tekee tarvittaessa kotikäyntejä ja arvioi yhdessä asiakkaan kanssa hänen arkielämänsä selviytymistä ja palvelujen tarvetta sekä auttaa palvelujen hankkimisessa.

Kuntoutusraha ja ylläpitokorvaus

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Kuntoutusrahan tavoitteena on turvata kuntoutujan toimeentulo kuntoutukseen osallistumisen ajalta sekä tarvittaessa myös kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta.

Kuntoutusrahaa maksetaan 16-67-vuotiaille silloin, kun kuntoutuksen tavoitteena on työelämässä pysyminen, työelämään palaaminen tai sinne tulo. Kuntoutusrahan maksaminen edellyttää kirjallista päätöstä kuntoutuksesta. Ammatillisen kuntoutuksen varmistamiseksi Kela maksaa 16-19-vuotiaille nuorille, joille on laadittu henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma, kuntoutusrahaa ilman kuntoutuspäätöstä. Näissä tapauksissa vammaisuuden kokonaisvaikeusasteen edellytetään lisäksi vaativan tehostettua työkyvyn arviointia ja kuntoutusta. Tavoitteena on ehkäistä nuoren siirtymistä työkyvyttömyyseläkkeelle.

Kuntoutusrahaa maksetaan myös oppisopimuskoulutuksen ajalta. Kelan kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös esimerkiksi julkisen terveydenhuollon

järjestämän kuntoutuksen, sopeutumisvalmennuksen sekä perhe- ja päihdekuntoutuksen ajalta. Kuntoutusraha on veronalaista tuloa.

Työeläkelaitosten maksama kuntoutusraha on työeläkkeiden yhteismäärä 33 %:lla korotettuna (kuntoutuskorotus). Kuntoutuspäätöksen antamisen ja ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta ja kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta kuntoutusraha maksetaan ilman kuntoutuskorotusta.

Kelan ylläpitokorvausta voidaan maksaa kuntoutuksesta aiheutuneiden ylimääräisten kustannusten korvaamiseksi. Sitä maksetaan kuntoutustarvetta ja -mahdollisuuksia selvittävien tutkimusten ja kokeilujen tai avomuotoiseen kuntoutukseen osallistumisen ajalta henkilölle, joka saa minimikuntoutusrahaa. Ylläpitokorvaus on verotonta.

Kuntoutussuunnitelma

Terveyskeskus

Sairaala

Kuntoutussuunnitelma laaditaan kirjallisesti kuntoutujan, tarvittaessa omaisen tai läheisen, lääkärin ja usein myös moniammatillisen työryhmän yhteistyönä. Kuntoutussuunnitelmasta tulee selvittää, miten sairaus, vika tai vamma aiheuttaa huomattavia vaikeuksia tai räsitystä selviytyä kotona, päiväkodissa, koulussa tai työelämässä sekä muissa elämän/perhetilanteissa sekä kuntoutujan tarvitsemat kuntoutuspalvelut. Lisäksi suunnitelmassa tulee kuvata, miten kuntoutuspalvelut perustellusti turvaavat tai parantavat em. selviytymistä. Lääkinnällisen kuntoutuksen kuntoutussuunnitelma on laadittava hoidosta vastaavassa julkisen terveydenhuollon yksikössä ja laadittu suunnitelma on voimassa 1-3 vuotta. Terveydenhuollon tai muun hoitavan tahon tekemä kuntoutussuunnitelma on luonteeltaan suositus eikä oikeudellisessa mielessä Kelaa sitova. Kuntoutussuunnitelma ei ole kuntoutushakemus, vaan hakemus on tehtävä erikseen.

Kuntoutustuki

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Kuntoutustuki myönnetään määräaikaaisesti työkyvyttömälle henkilölle, jonka työkyvyn voidaan arvioida palautuvan asianmukaisella hoidolla tai kuntoutuksella. Sen myöntämisedellytyksenä on, että henkilölle on laadittu hoito- tai kuntoutussuunnitelma, joka sisältää jäljellä olevan työkyvyn selvittämiseen tai ylläpitämiseen liittyvät kuntouttavat toimenpiteet. Kuntoutustuki on saman suuruinen kuin työkyvyttömyyseläke.

Kuvallinen KELA- kortti

KELA luopui maksullisten kuvallisten KELA-korttien myöntämisestä 13.10.2008 lukien. Kaikki tähän päivämäärään mennessä myönnetty kortit ovat kuitenkin edelleen voimassa. Jos henkilöllä on ennestään voimassa oleva kuvallinen KELA-kortti, voidaan hänelle myöntää ilmainen uusintakortti myös 13.10.2008 jälkeen esimerkiksi henkilö - tai sairausvakuutustietojen muuttuessa. Uusintakorttien myöntäminen päättyi

vuonna 2014. Kuvallista korttia voi vuoden 2014 jälkeenkin käyttää niin kauan kuin siinä olevat tiedot ovat voimassa. Vaihtoehto kuvalliselle KELA-kortille on poliisin myöntämä henkilökortti, johon voidaan liittää sairausvakuutustiedot. Tämä kortti maksaa 40 e. Maksuton kuvaton KELA-kortti on edelleen normaalissa käytössä ja siihen ei ole tullut muutoksia.

Lapsen hoitotuki

Kts. Vammaistuki

Lääkekorvaukset

Kansaneläkelaitos

Vakuutusyhtiö

Korvattavat lääkkeet jaetaan kolmeen korvausluokkaan, joita ovat peruskorvaus (42 prosenttia lääkkeen hinnasta), alempi erityiskorvaus (72 prosenttia lääkkeen hinnasta) ja ylempi erityiskorvausluokka (100 prosenttia lääkkeen hinnasta). Ylemmän erityiskorvausluokan lääkkeistä peritään kuitenkin kolmen euron omavastuuosuus per lääke. Peruskorvauksen saa yleensä Kela-kortilla, mutta joidenkin lääkkeiden (esim. kasvuhormoni, interferoni) kohdalla korvattavuutta on rajoitettu. Niitä tulee silloin hakea erikseen Kelan toimistosta ja liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto B. Tarkempi luettelo rajoitetusti peruskorvattavista lääkkeistä löytyy Kelan sivuilta osoitteesta www.kela.fi (valitse Etsi ja kirjoita sitten Tarkennettu haku -kenttään sanat "rajoitetusti peruskorvattavat lääkkeet").

Myös oikeus saada lääke erityiskorvattavana on aina erikseen haettava Kelasta lääkärintodistuksella ja oikeuden myöntämisestä tulee maininta Kela-korttiin. Kerralla voi hankkia tai korvataan yleensä enintään kolmen kuukauden lääkkeet.

Lisäksi Kela korvaa tietyin edellytyksin kliinisiä ravintovalmisteita sekä perusvoiteita. Yleensä käsi-kauppalääkkeistä ei saa korvausta, vaikka niihin olisi lääkärin kirjoittama resepti tai suositus. Korvausta ei myöskään makseta sellaisista lääkkeistä, joissa resepti on pakollinen (esim. monet kipulääkkeet), mutta jotka eivät kuulu mihinkään edellä esiteltyistä korvausluokista. Lisätietoja lääkekorvausasioista saa Kelan toimistoista ja apteekeista. Ks. myös tämän oppaan kohta Ajankohtaista tietoa > Lääkekatto.

Tapaturma- ja liikennevakuutuksen piiriin kuuluvien henkilöiden vahinkotapahtumasta aiheutuvat lääkekustannukset korvaa vakuutusyhtiö. Reseptissä tulisi olla lääkärinmerkintä siitä, että kyseessä on vakuutusyhtiön korvauksen piiriin kuuluva lääke.

Lääkinnällinen kuntoutus

Terveydenhuolto

Kansaneläkelaitos

Tapaturma- ja liikennevakuutus

Kuntoutuksena voidaan myöntää esimerkiksi fysioterapiaa, puheterapiaa, toimintaterapiaa, ratsastusterapiaa, musiikkiterapiaa, neuropsykologista kuntoutusta, laituskuntoutusta, sopeutumisvalmennusta

ja apuvälineitä. Kelan ja terveydenhuollon kustantaman kuntoutuksen tulee perustua julkisessa terveydenhuollossa (esim. terveyskeskus tai keskussairaala) tehtyyn kuntoutussuunnitelmaan. Yksityislääkäriin, vaikka hän olisi ko. vamman tai sairauden ns. asiantuntijalääkäri, tekemä suunnitelma ei käy. Kela huolehtii alle 65-vuotiaiden vaikeavammaisten lääkinnällisestä kuntoutuksesta. Tapaturma- ja liikennevakuutuksen kuntoutus on vakuutusasiakkaille ensisijaista muuhun kuntoutukseen nähden. Muiden osalta kuntoutusvastuu kuuluu terveydenhuollolle. Ks. myös apuvälineet ja hoitotarvikkeet.

Maahanmuuttajan erityistuki

Kansaneläkelaitos

Maahanmuuttajan erityistukea maksetaan 16-64 vuotta täyttäneelle kansaneläkelain mukaisesti työkyvyttömälle tai 65 vuotta täyttäneelle maahanmuuttajalle, jos hän on asunut Suomessa 16-vuotta täytettyään yhtäjaksoisesti vähintään 5 vuotta. Lisäksi edellytetään ettei hän saa täyttä kansaneläkettä, koska ei ole asunut Suomessa riittävän pitkään. Ennen erityistuen myöntämistä hakijan on täytynyt hakea Suomesta ja ulkomailta kaikki eläkkeet ja muut etuudet, johon hänellä voi olla oikeus. Maahanmuuttajan erityistuen määrä vastaa suurimmillaan täyttä kansaneläkettä (katso summat tämän oppaan kohdasta kohdasta Ajankohtaista tietoa), mutta sitä pienentävät lähes kaikki hakijan käytävissä olevat muut tulot sekä puolison tulot. Tulot, jotka eivät vaikuta maahanmuuttajan erityistukeen ovat toimeentulotuki, asumistuki, lapsilisä, kansaneläkkeen, työeläkkeen ja työttömyysturvan lapsikorotus. Rintamalisä, ylimääräistä rintamalisä ja rintama-avustus. Eläkettä saavan hoitotuki tai sairauden tai vamman perusteella maksettavaa muu vastaavaa tuki tai korvaus Suomesta tai ulkomailta. Puolison vammaistuki tai sotilasvammalain mukainen elinkorke. Lisätietoja www.kela.fi klikkaa kuvaketta Eläkeläiset ja sieltä kohtaa Maahanmuuttajaa erityistuki

Matkakustannukset

ks. kohdat

Ajankohtaista tietoa > maksukatko

Koulumatkat

Kuljetuspalvelut

Terveydenhuollon ja lääkinnällisen

kuntoutuksen matkakustannukset

Muistutus

Jos asiakas on tyytymätön saamaansa kohteluun sosiaalihuollossa tai saamaansa kohteluun tai hoitoon terveydenhuollossa, hän voi tehdä muistutuksen. Muistutus osoitetaan sosiaali- ja/tai terveydenhuollon johtavalle viranhaltijalle. Asiakkaalle toimielimen on vastattava kohtuullisessa ajassa. Tarvittaessa asiakas/potilas voi olla yhteydessä joko kotikuntansa sosiaaliasiamieheen tai potilasasiamieheen.

Omaehtoinen liikunta

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry

Paikallinen invalidiyhdistys

Kunnan liikuntavirasto

Suomen Invalidien Urheiluliitto ry (SIU), Elinsiirtoväen Liikuntaliitto ELLI ry, Näkövammaisten Keskusliitto ry (NKL) sekä Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry (SKLU) perustivat uuden yhteisen järjestön: Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry tarjoaa monia vaihtoehtoja liikunnan harrastamiseen., www.vammaisurheilu.fi. Soveltavan liikunnan apuväline-toiminnan (SOLIA) kautta voi vuokrata liikuntavammaisille henkilöille sopivia harrastusvälineitä, www.vammaisurheilu.fi.

Lisätietoja: Tiina Siivonen 040 833 4869

tiina.siivonen@vammaisurheilu.fi. Invalidiyhdistyksissä on myös tarjolla paikkakuntakohtaisia harrastusmahdollisuuksia. Oman kunnan liikuntaviraston erityisliikunnanohjaajilta voi kysyä kunnan tarjoamista erityisliikunnan palveluista.

Omaishoidon tuki

Sosiaalitoimisto

Omaishoidon tuki on vuonna 2006 uudistetun omaishoitolain mukainen määrärahasidonnainen palvelu. Tuen myöntämisen perusteena on vanhukseen tai vammaisen henkilön hoidon, huolenpidon ja tukemisen tarve. Omaishoidontuella on tarkoitus ehkäistä laitoshoitoon joutumista ja tukea kotona selviytymistä. Tuen saaminen edellyttää, että kunta ja hoitaja tekevät hoitosopimuksen, johon liittyy hoito- ja palvelusuunnitelma. Siinä määritellään hoidettavalle annettujen palvelujen lisäksi myös hoitajalle suunnatut omaishoitoa tukevat palvelut sekä hoitopalkkion määrä sekä lakisääteisten vapaiden järjestäminen että sopimuksen kesto. Hoitajan on oltava omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö, joka on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla. Omaishoidon tuessa on näin ollen kyse sopimussuhteesta kunnan sosiaalitoimen ja omaishoitajan kesken.

Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Hoitopalkkio on vähintään 300 euroa kuukaudessa. Jos kyseessä on hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana lyhyestä omaishoitotilanteesta, jossa hoitaja on omaishoidon takia estynyt tekemästä työtä on palkkio vähintään 600 euroa kuukaudessa. Hoitopalkkion määrä tarkistetaan vuosittain työntekijän eläkeläisissä olevan palkkakertoimen mukaisesti automaattisesti. Hoitopalkkio on verollista tuloa ja siitä kertyy hoitajalle eläkettä. Eläkkeellä olevan omaishoitajan kannattaa tarkistaa tuen vastaanottamisen vaikutus omaan eläkkeeseensä ja verotukseen. Omaishoidon tuesta hoitajan kanssa sopimuksen tehneen kunnan on otettava tapaturmavakuutuslain vakuutus hoitajalle.

Omaishoitajalla on oikeus pitää vähintään kolme

vuorokautta sellaista kuukautta kohti, jonka aikana hoitaja on ollut yhtäaikaisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Tämän lisäksi kunta voi halutessaan järjestää omaishoitajalle enemmän vapaapäiviä. Joka tapauksessa kunnan on aina huolehdittava omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajalta hoidettavan hoidon järjestämisestä tarkoituksenmukaisesti. Vapaapäivän pitäminen ei vähennä hoitopalkkion määrää. Omaishoitajan vapaan ajalta järjestettävästä hoidosta hoidettavalle saa periä maksua enintään 9 euroa vuorokaudessa. Tämä koskee myös palvelusetelillä järjestettävää hoitoa.

Osasairauspäiväraha

Ks. Sairausvakuutus

Palkkatuki

Työ- ja elinkeinotoimisto

Palkkatukea voidaan myöntää työsopimussuhteessa tehtävään työhön tai oppisopimuskoulutukseen. Palkkatukea voidaan myöntää yritykselle, joka tekee työttömän työnhakijan kanssa toistaiseksi voimassa olevan työsopimuksen. Määräaikaisen työsopimuksen perusteella palkkatukea voidaan kuitenkin myöntää yritykselle, joka mm. palkkaa vajaakuntoisen, pitkäaikaistyöttömän tai vaikeasti työllistyvän henkilön sekä oppisopimuskoulutukseen. Työsuhde ei saa alkaa ennen kuin työ- ja elinkeinotoimisto on tehnyt päätöksen palkkatuen myöntämisestä.

Palkkatuki muodostuu perustuesta ja lisäosasta. Palkkatuella vajaakuntoinen tai pitkäaikaistyötön voidaan työllistää valtion, kunnan tai yksityisen työnantajan palvelukseen enintään kahden vuoden ajaksi. Vajaakuntoiselle palkkatukea voidaan myöntää 2 x 2 vuotta ilman 5 kk:n jäähysääntöä, jos tuen myöntämisen edellytykset säilyvät ennallaan. Muutoin palkkatukea voidaan myöntää korkeintaan 10 kuukauden ajaksi. Yrittäjiksi ryhtyvien työttömien tukimuoto on starttiraha. Vaikeasti työllistettävän palkkatuen avulla voidaan työllistää työ- tai oppisopimuskoulutukseen työnhakija, jolle on maksettu työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea 500 päivältä ja joka työllistettäessä on oikeutettu työmarkkinatukeen. Sitä voidaan myöntää saman henkilön työllistämiseksi enintään 24 kuukaudeksi kerrallaan. Oppisopimuksen osalta palkkatukea voidaan maksaa koko oppisopimuksen ajan. Sosiaaliselle yritykselle voidaan myöntää palkkatukea vajaakuntoisen palkkaamiseen 36 kuukaudeksi kerrallaan sekä pitkäaikaistyöttömän tai vaikeasti työllistyvän palkkaamiseen 24 kuukaudeksi.

Työnhakija voi käyttää omatoimisen työnhaun tukena palkkatukiseteliä, jonka työ- ja elinkeinotoimisto hänelle antaa. Palkkatukiseteli osoittaa, että työnantajalle voidaan myöntää palkkatukea setelin haltijan palkkauskustannuksiin. Työnantajaan liittyvät tuen myöntämisen edellytykset tutkitaan erikseen.

Lisätietoja www.mol.fi, www.tem.fi

Palveluasuminen

Sosiaalitoimisto

Kunnan on järjestettävä palveluasuminen vaikeavammaiselle henkilölle, joka tarvitsee vammansa tai sairautensa vuoksi toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisessa jatkuvaluontoisesti, vuorokauden eri aikoina tai muutoin erityisen runsaasti. Osoitteesta www.paavo.fi löytyy Invalidiliiton Paavo -avuntarpeen itsearviointimenetelmä, josta on hyötyä toisen henkilön avuntarvetta määriteltäessä.

Vammaispalvelulain mukaiseen vaikeavammaisten palveluasumiseen kuuluvat asunto sekä asumiseen liittyvät palvelut. Palveluja tulee järjestää tarpeenmukainen määrä. Palveluasuminen voidaan toteuttaa joko vammaisen henkilön omassa omistus-, vuokra- tai muussa vastaavassa asunnossa järjestämällä sinne tarpeelliset palvelut tai palvelutalossa, palveluasumisryhmässä tai vastaavassa.

Palveluasumiseen liittyvät palvelut voidaan järjestää esim. henkilökohtaisen avustajan, kotipalvelun/kotihoidon, omaishoidon tuen avulla tai yhdistämällä näitä tukimuotoja. Kun vammaispalvelulain mukainen palveluasumispäätös on tehty ovat em. palvelut asiakkaalle maksuttomia.

Palvelusuunnitelma

Sosiaalitoimisto

Vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi laaditaan yhteisymmärryksessä vammaisen henkilön tai poikkeustilanteissa hänen laillisen edustajansa, omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma on laadittava ilman aiheetonta viivytystä. Palvelusuunnitelma tulee laatia aina paitsi tilanteissa, joissa on kyseessä tilapäisestä neuvonnasta ja ohjauksesta tai jollei suunnitelma laatiminen ole muutoin ilmeisen tarpeetonta. Palvelusuunnitelman avulla asiakkaalle annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteutumiseen. Suunnitelman laatimisen yhteydessä on asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioitettava. Palvelusuunnitelma laaditaan kirjallisesti ja sen tulee sisältää kaikki henkilön tarvitsemat palvelut. Erityinen merkitys palvelusuunnitelmalla on henkilökohtaisen avun- palvelussa, jossa henkilökohtaisen avun järjestämistapa tulee kirjata palvelusuunnitelmaan. Palvelusuunnitelma ei ole hallintopäätös, vaan palvelusuunnitelmasta on tarkoitus käydä riittävän yksilökohtaisesti ilmi asiakkaan yksilölliset palvelutarpeet ja elämäntilanteisiin liittyvät seikat, joilla on merkitystä palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä. Lähtökohtana on, ettei palvelusuunnitelmaan kirjattuja seikkoja tulisi ilman perusteltua syytä sivuuttaa päätöksenteossa. Palvelusuunnitelmaa on tarkistettava, kun asiakkaan palvelutarpeissa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan. Osoitteesta www.paavo.fi löytyy Invalidiliiton Paavo -avuntarpeen itse-

arviointimenetelmä, josta on hyötyä palvelusuunnitelmaa laadittaessa.

Pitkäaikaistyöttömän eläketuki

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitos

Eläketuki turvaa pitkäaikaistyöttömälle vähintään kansaneläkkeen suuruisen pysyvän toimeentulon. Tuen saaminen edellyttää, että on syntynyt vuosien 1941-1947 välisenä aikana ja asuu Suomessa. Lisäksi edellytetään, että hakija on ollut pitkäaikaistyötön sekä oikeutettu työmarkkinatukeen vuoden 2004 lopussa, vaikka sitä ei olisi maksettukaan mm. tarveharkinnan vuoksi. Eläketukeen oikeutettu voi jäädä vanhuuseläkkeelle 62-vuotiaana ilman varhennusvähennystä. Vanhuuseläke myönnetään erikseen sekä työeläke- että kansaneläkejärjestelmistä, jos henkilöllä on oikeus vanhuuseläkkeeseen molemmista järjestelmistä.

Postin jakelupalvelu

Posti

Palvelu koskee Postin perusjakelua eli päivällä tehtävää postinkantoa, ei sanomalehtien varhaisjakelua tai postipaketteja. Liikuntarajoitteisella ja yli 75-vuotiaalla on oikeus saada pyynnöstään postinsa jaetuksi joko tontin rajalle ajo- tai kulkuliittymään sijoitettuun postilaatikkoon tai huoneistokohtaisesti postiluukkuun. Poikkeavan jakelun perusedellytys on se, että jokainen saman talouden postinsaajista on oikeutettu palveluun. Kuitenkin liikuntaesteinen tai 75 vuotta täyttänyt postinsaaja, joka joutuu säännönmukaisesti tai toistuvasti olemaan yksin siten, että hänen postin noutamisensa huomattavasti vaikeutuu, on myös oikeutettu palveluun.

Muun kuin korkean iän aiheuttaman liikuntaesteisyyden toteamiseen voidaan käyttää joko paikallisen postinjakelun omaa harkintaa tai asiasta voidaan pyytää esittämään lääkärintodistus. Jokainen palveluratkaisu sovitaan aina tapauskohtaisesti yhdessä asiakkaan kanssa. Lisätietoja saa Postin asiakasnumerosta 0200 71000.

Potilasasiamies

Terveystieteiden tutkimuskeskus

Jokaisessa terveydenhuollon toimintayksikössä on nimetty potilasasiamies. Potilasasiamiehen tehtävänä on neuvoa ja avustaa potilasta potilaan oikeuksista ja asemasta annetun lain soveltamiseen liittyvissä asioissa, tiedottaa potilaan oikeuksista ja toimia muutoinkin potilaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Potilasasiamiehen puoleen voi kääntyä mm. tilanteissa, joissa potilas on tyytymätön saamaansa hoitoon tai siihen liittyvään kohteluun.

Potilasvakuutus

Potilasvakuutuskeskus

Potilasvakuutus korvaa potilasvahinkolain mukaisesti Suomessa terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä potilaalle aiheutuneen henkilövahingon. Ilmoitus potilasvahingosta tehdään Potilasvakuutuskeskukselle, joka hoitaa korvauskäsittelyn ja korvausten maksamisen. Tarvittaessa potilas voi olla yhteydessä terveydenhoitoyksikön potilasasiamieheen. Lisätietoja ja lomakkeita www.potilasvakuutuskeskus.fi

Päivätoiminta

Sosiaalitoimisto

Vammaispalvelulakiin tuli 22.12.2006 lisäys (8b§) jonka mukaan kunnan on järjestettävä päivätoimintaa vaikeavammaisille henkilöille. Uudistus velvoittaa kuntia järjestämään päivätoimintaa niille työikäisille henkilöille, jotka eivät voi toimintarajoitteisuutensa vuoksi osallistua työhön tai työtoimintaan. Vammaispalvelulain mukainen päivätoiminta on tarkoitettu heille, joiden toimintakyky on voimakkaasti alentunut eikä henkilö kuulu kehitysvammalain perusteella järjestettävän päivätoiminnan piiriin. Päivätoiminta on maksutonta, mutta siihen mahdollisesti kuuluvista kuljetus- ja/tai ateriapalveluista peritään maksu.

Ruokavaliokorvaus

Kts. Keliakiakorvaus, Ylimääräiset erityisravintokustannukset

Sairausvakuutus

Kansaneläkelaitos

Sairausvakuutuksen piirissä ovat Suomessa vakituisesti asuvat henkilöt. Se korvaa osan yksityislääkärin ja muun yksityisen sairaanhoitopalvelun käytöstä aiheutuneista kustannuksista. Korvausta ei makseta terveyskeskuksen perimistä sairaanhoidon maksuista eikä muista julkisen terveydenhuollon maksuista. Sairausvakuutukseen kuuluvat myös sairauspäivärahan maksaminen, lääke- ja matkakorvaukset.

Sairausvakuutuksen päiväraha ja osapäiväraha

Kansaneläkelaitos

Sairausvakuutuksen päivärahaa maksetaan 16-67-vuotiaalle henkilölle, joka on sairauden vuoksi kykenemätön tekemään tavallista tai siihen läheisesti verrattavaa työtä ja on ollut työssä 3 kk ennen työkyvyttömäksi tuloaan. Jos työedellytys ei täyty, oikeus päivärahaan alkaa 55 päivän omavastuuajan jälkeen. Päiväraha on tällöin minimipäivärahan suuruinen. Päivärahalla korvataan ansionmenetystä. Korvauksen perusteena käytetään viimeksi suoritettua verotusta, joka tarkistetaan palkkakertoimella tai viimeisen kuuden kuukauden tuloa, jos verotettava tulo kerrottuna kahdella on noussut vähintään 20 %. Sairauspäiväraha on verotettavaa tuloa. Oikeus päivärahaan

alkaa, kun sairaus on kestänyt omavastuuajan eli sairastumispäivän lisäksi yhdeksän arkipäivää. Kun henkilö on saanut päivärahaa 150 päivältä, päivärahan saajalle annetaan tietoa kuntoutusmahdollisuuksista ja työeläkkeen hakemisesta. Päivärahaa maksetaan enintään 300 arkipäivältä. Työkyvyttömyyseläke estää yleensä sairausvakuutuksen päivärahan myöntämisen. Sen sijaan KEL 12 § 4 mom (entinen KEL 22 § 2 mom) mukainen työkyvyttömyyseläke ei estä päivärahan myöntämistä.

Osasairauspäivärahan tavoitteena on tukea työntekijän kuntoutumista ja omaan työhön paluuta. Sitä voidaan maksaa kokoaikaisesti työssä oleville työntekijöille ja yrittäjille. Vuoden 2010 alusta lähtien osasairauspäivärahaa saadakseen ei enää tarvitse ensin olla 60 vrk sairauspäivärahalla, vaan myös työkyvyttömyyden alkaessa on mahdollista työskennellä osa-aikaisesti ja saada lisäksi osasairauspäivärahaa. Työajan ja palkan on vähennyttävä 40-60 % aikaisemmasta. Osasairauspäiväraha on määrältään puolet sitä välittömästi edeltäneestä sairauspäivärahasta. Sitä voidaan maksaa 12-72 arkipäivää. Oikeus osapäivärahaan perustuu työnantajan ja työntekijän väliseen sopimukseen osa-aikatyöstä. Sopimus tehdään vähintään kahden viikon tai enintään kolmen kuukauden ajaksi. Osa-aikatyösopimus voidaan keskeyttää uudella sopimuksella eli sopimuksella siirtyä kokoaikatyöhön tai kokoaikaiselle sairauslomalle. Osasairauspäiväraha on itsenäinen etuus eikä se vaikuta sairauspäivärahan enimmäis- tai ensisijaisuus-aikoihin.

Sairauspäivärahaa varten tulee täyttää hakemus ja liitteenä tulee olla lääkärinlausunto: A-lausunto enintään 60 päivää kestävä työkyvyttömyysaika ja B-lausunto pyydettyä tai tilanteissa kun työkyvyttömyysaika on lääketieteellisesti arvioitu kestävä yli 60 päivää.

Sopeutumisvalmennus

*Kansaneläkelaitos
Terveyskeskus
Sosiaalitoimisto
Vakuutusyhtiöt
Vammaisjärjestöt*

Sopeutumisvalmennuksen tavoitteena on auttaa ja tukea vammaisia henkilöitä ja heidän läheisiään muuttuneessa elämäntilanteessa. Tavoitteena on, että ihminen voi elää mahdollisimman itsenäistä ja täysipainoista elämää ja osallistua yhteiskunnassa. Sopeutumisvalmennus on tarpeen paitsi vammautumisen yhteydessä myös myöhemmin elämän aikana, jolloin ikä tai vamman vaikutus tuovat muutoksia elämäntapahtumiin ja toimintakykyyn. Sopeutumisvalmennusta järjestävät pääasiassa vammaisjärjestöt ryhmämuotoisina kursseina, mutta tarvittaessa on mahdollisuus saada yksilöllistä sopeutumisvalmennusta.

Kelan maksamaan sopeutumisvalmennukseen asiakas tarvitsee julkisessa terveydenhuollossa laaditun

kuntoutussuunnitelman tai B-lausunnon, jossa suositellaan sopeutumisvalmennusta. Sopeutumisvalmennusta haetaan Kelan lomakkeella ja hakemus toimitetaan Kelan toimistoon. Kelalta voi hakea myös korvausta sopeutumisvalmennuksesta aiheutuneista matkakuluista. Kts. lisätietoja tämän oppaan kohdasta Terveydenhuollon ja lääkinnällisen kuntoutuksen matkakustannukset.

Myös terveyskeskus, keskussairaala tai sosiaali-toimisto voivat maksaa sopeutumisvalmennuksen. Tämä edellyttää kuntoutussuunnitelmaan tai lääkärinlausuntoon pohjautuvaa maksusitoumusta, jossa suositellaan sopeutumisvalmennusta. Matkat korvaa Kela.

Henkilöt, jotka saavat vammautumisensa vuoksi korvausta vakuutusyhtiöstä, hakevat maksusitoumuksen sopeutumisvalmennukseen ja siitä aiheutuneisiin matkakustannuksiin vakuutusyhtiön kautta. Kuntoutussuunnitelma tai lääkärin lausunto tarvitaan.

Vammaisjärjestöt ja monet diagnoosipohjaiset yhdistykset järjestävät sopeutumisvalmennusta Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tukemana. Mikäli osallistuu RAY:n sopeutumisvalmennuskurssille ja tarvitsee siihen matkakorvauksen KELA:lta on kurssihakemukseen liitettävä lääkärin suositus kurssille. Lähetteen tulee olla kirjallinen A-, B-, C- tai D-lausunnolla oleva merkintä tai vapaamuotoinen lähete, josta ilmenee sopeutumisvalmennuskurssin tarpeellisuus. Sopeutumisvalmennusta järjestävä taho merkitsee asiakkaan osallistumistodistukseen tiedon siitä, kenen lääkärin läheteeseen sopeutumisvalmennus perustuu. Lisätietoja k.o kurssin järjestäjältä.

Sosiaaliset yritykset

*Työ- elinkeinotoimisto
TE-keskukset*

Sosiaalisiksi yritykseksi voidaan rekisteröidä markkina-lähtöistä liiketoimintaa harjoittava kaupparekisteriin merkitty yritys, jonka työntekijöistä vähintään 30 % on vajaakuntoisia tai vajaakuntoisia ja pitkäaikaisytyttömiä ja joka maksaa työntekijöilleen vähintään alan työehtosopimuksen mukaisen palkan. Sosiaalisen yrityksen statuksen ka oikeuden sosiaalisille yrityksille kohdennettuihin tukitoimiin yritys saa, mikäli se hyväksytään työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämään sosiaalisten yritysten rekisteriin. Tukitoimet kts. Palkkatuki.

Sosiaalinen yritys voi sijoittaa palkkatuella palkkaamansa pitkäaikaistyöttömän, vaikeasti työllistyvän tai vajaakuntoisen työhön yritykseen, yhdistykseen, säätiöön tai yksityiselle henkilölle.

Lisätietoja www.sosiaalinenyritys.fi

Sosiaaliasiamies

Kunnan on nimettävä sosiaaliasiamies, jonka tehtävänä on neuvoa asiakkaita sosiaalihuollon asiakaslain soveltamiseen liittyvissä asioissa, avustaa muistutuk-

sen tekemisessä, tiedottaa asiakkaan oikeuksista ja toimia asiakkaan oikeuksien edistämiseksi sekä seurata asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä kunnassa.

Sähköinen asiointi Kelassa

Kela-asioita voi hoitaa kätevästi verkossa ositteessa www.kela.fi klikkaa etusivun kuvaketta Asiointi verkossa. Palveluun kirjaudutaan omilla verkkopankkitunnuksilla tai sähköisellä henkilökortilla.

Terveydenhuollon ja lääkinnällisen kuntoutuksen matkakustannukset

*Kansaneläkelaitos
Vakuutusyhtiö*

Kela korvaa sairauden tutkimuksista ja hoidosta sekä kuntoutuksesta aiheutuneet matkakustannukset siltä osin kuin ne yhteen suuntaan tehdyltä matkalta ylittävät 9,25 euron omavastuuosuuden. Kuntoutuksesta aiheutuneet matkat Kela korvaa, jos ne perustuvat Kelan tekemään kuntoutuspäätökseen tai julkisen terveydenhuollon maksusitoumukseen. Ks. myös www.kela.fi/ yhteistyökumppanit/ lääkärit ja terveydenhuoltohenkilöstö/ matkakorvaukset. Jos itselle maksettavaksi jäävät matkakustannukset saman kalenterivuoden aikana ylittävät vuotuisen omavastuuosuuden, ylittävä osa korvataan kokonaan. Vuosiomavastuun karttumista seurataan Kelassa, matkakustannusten kuitit on säilytettävä itse. Korvaus oman auton käytöstä on 0,20 euroa/km. Ks. myös Ajankohtaista tietoa > matkakatto.

Tapaturma- ja liikennevakuutuksen piiriin kuuluvien henkilöiden vakuutusvahingosta aiheutuvien terveydenhuollon ja kuntoutuksen matkat tulevat korvattavaksi vakuutusyhtiöstä. Tätä varten tulee laatia vapaamuotoinen hakemus ja liitteeksi selvitys matkoista sekä mahdolliset kuitit.

Terveydenhuollon maksukatto

Terveydenhuollon asiakasmaksuilla on maksukatto. Kattoon lasketaan mukaan terveystieteiden avosairaanhoidon lääkäripalvelut, fysioterapia, sarjahoido, sairaalan poliklinikamaksut, päiväkirurgian maksut sekä lyhytaikaisen laitoshoidon maksut sekä terveyden- että sosiaalihuollon laitoksissa. Alaikäisten lasten asiakasmaksut otetaan huomioon huoltajan maksukatossa. Seurantajakso on kalenterivuosi. Maksukaton karttumista tulee asiakkaan itse seurata. Kun maksukatto on täyttynyt asiakas voi noutaa ns. vihreän kortin siitä julkisen terveydenhuollon toimipisteestä, jonka palvelusta on viimeksi maksanut. Käsittelyä nopeuttaa, jos asiakkaalla on mukanaan kuitit suoritetuista maksuista.

Maksukaton täytyttyä asiakas saa terveydenhuollon avohoidon palvelut pääsääntöisesti maksutta ja lyhytaikaisen laitoshoidon maksu alenee. Ks. myös Ajankohtaista tietoa

Tukityöllistäminen

Ks. Palkkatuki

Tulkkipalvelut

*Sosiaalitoimisto (31.8.2010 saakka)
Kela (1.9.2010 alkaen)*

Tulkkipalveluja on järjestettävä vaikeasti kuulovammaiselle, kuulo- ja näkövammaiselle tai puhevammaiselle henkilölle. Vaikeasti kuulo- ja näkövammaiselle henkilölle on järjestettävä vähintään 360 tulkintatuntia vuodessa, ja muulla vaikeavammaisella vähintään 180 tuntia vuodessa. Syyskuun alusta 2010 vammaisten henkilöiden tulkkipalvelujen järjestämisen ja rahoitusvastuu siirtyy kuntien sosiaalitoimistoista Kansaneläkelaitokselle. Kuntien sosiaaliviranomaisen on tätä varten luovutettava pyynnöstä Kansaneläkelaitokselle tulkkipalvelujen myöntämiseksi ja järjestämiseksi hallussaan olevat tarvittavat asiakastiedot. Tulkkipalvelujen saamisen edellytykset sekä tuntimäärät pysyvät samoina.

Työkyvyttömyyseläke

*Työeläkelaitokset
Kansaneläkelaitos*

Työkyvyttömyyseläkkeiden saaminen edellyttää yleensä terveydentilasta johtuvaa kyvyttömyyttä hankkia toimeentuloa. Henkilöillä voi olla oikeus kahteen eri lakisääteiseen eläkkeeseen: työeläkkeeseen ja kansaneläkkeeseen, jotka yhdessä muodostavat kokonaisaläkkeen.

Työkyvyttömyyseläkkeitä ovat täysi työkyvyttömyyseläke, määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen vuoden 1996 alusta korvannut kuntoutustuki ja osatyökyvyttömyyseläke. Työkyvyttömyysajan toimeentuloturva rakentuu työeläkkeestä sekä mahdollisesta kansaneläkkeestä ja eläkkeensaajien asumistuesta sekä eläkettä saavan hoitotuesta. Sitä voidaan täydentää vapaaehtoisilla työeläkkeen lisäeduilla ja vakuutusyhtiöiden myöntämällä työkyvyttömyysvakuutuksilla.

Kansaneläke turvaa vähimmäistoimeentulon silloin, kun asianomaisella ei ole palkkatuloja tai ansioläkemää. Eläke voidaan myöntää 16 vuotta täyttäneelle henkilölle, jos mahdollisuuksia ammatilliseen kuntoutukseen ei ole. Ennen eläkkeen myöntämistä selvitetään perusteellisesti mahdollisuus ammatilliseen kuntoutukseen vaikeasti vajaakuntoisen 16- 19-vuotiaan kohdalla (henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma). Alle 20-vuotiaan ensisijainen toimeentuloturva on kuntoutusraha, jonka maksamiseen ei tarvita kuntoutuspäätöstä. Jos nuori 20 vuotta täyttäessään on vielä kuntoutuksessa, maksetaan kuntoutusraha enintään sen kuukauden loppuun, jona meneillään oleva kuntoutus päättyy.

Eläketurvakeskuksesta tai omalta eläkelaitokselta voi pyytää kirjallisesti otteen työsuhderekerististä ja arvion eläkkeen määrästä. Vuoden 2005 alusta työeläkkeen vanhuuseläkkeelle voi päästä porrastetusti

63-68-vuotiaana. Kelan vanhuuseläkeikä on edelleen 65 vuotta.

Työolosuhteiden järjestelytuki

Työ- elinkeinotoimisto

Työolosuhteiden järjestelytuella voidaan korvata työpaikalla vammaisen tai vajaakuntoisen henkilön työhön sijoittumisen tai työn säilyttämisen tueksi työkoneita, -välineitä tai -menetelmiä tai työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi. Myös toisen työntekijän antama apu voidaan korvata vammaisen tai vajaakuntoisen henkilön työssä selviytymisen parantamiseksi. Työolosuhteiden järjestelystä aiheutuvat kustannukset voidaan korvata työnantajalle tämän hakemuksesta. (Lomake.fi, hakemus työolosuhteiden järjestelystä TM685)

Vammaistuki

Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Kansaneläkelaitos

Alle 16-vuotiaan vammaistukea maksetaan sairaan tai vammaisen lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuvan tavanomaista suuremman rasituksen ja sidonnaisuuden korvaamiseksi. Alle 16-vuotiaan vammaistukea ei voida myöntää pelkän taloudellisen rasituksen perusteella. Taloudellinen rasitus voidaan kuitenkin huomioida lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuvan rasituksen ja sidonnaisuuden kokonaisuutta arvioitaessa. Omaishoidon tuli tai vammaispalvelulain perusteella maksettavat korvaukset eivät estä vammaistuen saamista. Tuki voidaan myöntää joko määrääjäksi tai siihen saakka kun lapsi täyttää 16 vuotta riippuen siitä, miten pysyvä lapsen erityisen hoidon ja kuntoutuksen tarve on. Alle 16-vuotiaan vammaistuki on porrastettu kolmeen luokkaan: perustuki, korotettu tuki ja ylin tuki.

Alle 16-vuotiaan vammaistuki päättyy aina lapsen täyttäessä 16 vuotta, jonka jälkeen saattaa syntyä oikeus 16 vuotta täyttäneen vammaistukeen.

16 vuotta täyttäneen vammaistuki

Kansaneläkelaitos

Tuen tarkoituksena on tukea työikäisten vammaisten henkilöiden selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä työelämässä ja opiskelussa ja korvata vammaisuudesta aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia. Vammaistukea voidaan myöntää 16-67-vuotiaalle henkilölle, joka ei ole eläkkeellä. Vammaistuen myöntäminen edellyttää, että hakijalla on sairaus tai vamma, joka aiheuttaa toimintakyvyn alentumista ainakin vuoden ajan. Vammaistukea maksetaan yleisen haitan, tarvittavan avun, palvelusten, ohjauksen ja valvonnan sekä vammasta aiheutuvien erityiskustannusten perusteella. Tuen määrä on porrastettu kolmeen luokkaan: perustuki, korotettu tuki ja ylin

tuki. Perustuen saaminen edellyttää sekä olennaista haittaa että jatkuvia erityiskustannuksia vähintään perustuen verran. Korotetussa ja ylimmässä tuessa riittää jompi kumpi. Vammaistuki on verotonta tuloa.

Verotus

Invalidivähennys

Verovirasto

Vammaisuuden perusteella verotuksessa voi saada invalidivähennyksen. Invalidivähennykseen on oikeus henkilöllä, jolla on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutunut pysyvä haitta-aste vähintään 30%. Täyden vähennyksen saa henkilö, jonka haitta-aste on 100 %. Jos haitta-aste on pienempi, invalidivähennys on haitta-asteen mukainen prosenttimäärä täydestä vähennyksestä. Vähennyksen saaminen edellyttää sellaisen lääkärintodistuksen esittämistä, josta ilmenee haitta-aste ja alkamisajankohta. Ensimmäisen vähennyskerran jälkeen verottaja tekee vähennyksen viran puolesta. Täyttä työkyvyttömyyseläkettä saavan henkilön haitta-asteeksi katsotaan 100 % ja osaeläkettä saavan 50 % ilman eri selvitystä.

Valtionverotuksessa vähennys tehdään valtiolle suoritettavasta ansiotulon tuloverotuksesta. Vähennyksen määrä on invalideettiprosentin osoittama määrä 115 eurosta .

Kunnallisverotuksessa vähennyksen määrä on invalideettiprosentin osoittama määrä 440 eurosta. Vähennys tehdään muusta puhtaasta ansiotulosta kuin eläketulosta. Kunnallisverotuksessa ei eläketulosta ole mahdollista saada invalidivähennystä ellei eläkkeensaajalla ole jo vuonna 1982 ollut veronalaista eläketuloa.

Varonmaksukyvyyn aleneminen ja työmatkakulut

Verovirasto

Jos veronmaksukyky on erityisen syyn johdosta alentunut (sairaus ja huomattavan suuret sairauskulut), voi anoa veronmaksukyvyyn alentumisvähennystä. Vähennys voi olla enintään **1 400 e** (2009). Vähennyksen määrä arvioidaan henkilön ja hänen perheensä kokonaistilanteen mukaisesti. Harkintaan vaikuttavat sekä verovuoden ansiotulot että muu varallisuus. Vähennys on harkinnanvarainen. Tarkempaa tietoa saa veroilmoituksen täyttöohjeista. Veroilmoituksessa myös kohtaan ”työmatkakulut” kannattaa kiinnittää erityistä huomiota

Vertaistuki

Vammaisjärjestöt

Eri vammaisjärjestöt paikallisyhdistyksineen tarjoavat monenlaista vertaistoimintaa. Vertaistuki on Invalidiliiton ja sen jäsenyhdistysten toiminnan peruspilareita. (tähän linkki I-liiton sivuille yhdistysten yhteystietoihin) Invalidiliitto ylläpitää Raha-auto-maattiyhdistyksen tuella myös vertaistukijoiden verkostoa. Invalidiliitto on kouluttanut vertaistukihenkilöitä ja -perheitä toimimaan vertaistukijoina.

Erityisesti on keskitytty selkäydinvammaisiin ja raaja-amputoituihin henkilöihin sekä perheisiin, joissa lapsella on jokin harvinainen vamma tai sairaus. Ver-
taistuki on yksilön tai perheen saamaa vapaaehtoi-
suuteen perustuvaa tukea tai ohjausta henkilöltä tai
ryhmältä, jolla on omakohtainen kokemus vastaa-
vanlaisesta vammasta, sairaudesta tai traumaatti-
sesta kokemuksesta.

Lisätietoa: www.invalidiliitto.fi/portal/fil/tietoa_ja_tukea/vertaistuki/

Ylimääräiset erityisravintokustannukset

Ks. kohdat keliakiakorvaus ja lääkekorvaukset

Ylimääräiset vaatekustannukset

Sosiaalitoimisto

Vammaispalvelulain mukaan vammaiselle henkilölle voidaan korvata kunnan määrärahojen puitteissa yli-
määräiset vaatekustannukset, jos henkilö ei vamma-
sa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai
jalkineita tai jos vaatteet vammasta johtuen kuluvat
tavallista nopeammin.

Ylläpitokorvaus

Ks. kuntoutus

Yöpymisraha

Kansaneläkelaitos

Kela korvaa yöpymisestä aiheutuvia kustannuksia sil-
loin, kun potilas/kuntoutuja joutuu yöpymään hoito-
tai kuntoutuspaikkakunnalla ehtiäkseen tutkimuk-
seen, hoitoon tai kuntoutukseen puuttuvien julkisten
liikenneyhteyksien vuoksi tai välttääkseen tutkimus-
ja hoitopaikkojen aiheuttamat edestakaiset päivittäiset
matkat kotiin ja hoitopaikkakunnan välillä. Ks. Ajan-
kohtaista tietoa > yöpymiskorvaus

Lähteet

Lait:

- Ajoneuvoverolaki 1281/2003
- Autoverolaki 1482/1994
- Erikoissairaanhoidolaki 1062/1989
- Hallintolaki 434/2003
- Hallintolainkäyttölaki 586/1996
- Henkilötietolaki 523/1999
- Kansanterveyslaki 66/1972
- Kansanterveysasetus 802/1992
- Kuntalaki 365/1995
- Laki edunvalvontavaltuutuksesta 648/2007
- Laki eläkkeensaajan asumistuesta 571/2007
- Laki holhoustoimesta 442/1999
- Laki julkisista työvoimapalveluista 1295/2002
- Kansaneläkelaki 568/2007
- Laki kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 566/2005
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977

- Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta 988/1977
- Laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta 626/1991
- Laki omaishoidon tuesta 937/2005
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992
- Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 912/1992
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 733/1992
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
- Laki tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta 625/1991
- Laki terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä 556/1989
- Laki toimeentulotuesta 1412/1997
- Laki vammaisuuksista 570/2007
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380
- Asetus vammaisuuden perusteella järjestetyistä palveluista ja tukitoimista 1987/759
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999
- Perustuslaki 731/1999; erit. 2. luku – perusoikeudet
- Postipalvelulaki 313/2001
- Sosiaalihuoltolaki 1982/710
- Sosiaalihuoltoasetus 1983/607
- Tieliikennelaki 267/1981
- Tuloverolaki 1535/1992

Muut lähteet:

Kelan esitteet

Hyödyllisiä linkkejä

**Autoilun erityisvaatimukset – liikkumis- ja toimi-
misesteinen henkilö ajoneuvon käyttäjänä opas**

*”Autoilun erityisvaatimukset” - opas www.ake.fi > etsikö tietoa > julkaisut ja arkistot > autoilun eri-
tyisvaatimukset*

Ajoneuvovero:

- www.ake.fi > verotus > ajoneuvovero > vapautus ajoneuvoverosta

Apuvälinepalvelujen tietokanta:

- www.stakes.fi/apudata

Asumistuki:

- www.kela.fi

Asuntojen korjausavustukset:

- www.ymparisto.fi > asuminen

Autoveron palautus ja -huojennus:

- www.tulli.fi

Edunvalvonta

- www.maistraatti.fi

Eläketurva:

- www.kela.fi
- www.etk.fi

Esteettömyys:

- www.esteeton.fi

Invalidiliitto ry:

- www.invalidiliitto.fi
- www.paavo.fi (henkilökohtaisen avun itsearviointimenetelmä)

Kantelut:

- www.oikeusasiamies.fi
- www.okv.fi (oikeuskanslerin virasto)
- www.laaninhallitus.fi

Kuntoutus:

- www.kela.fi
- www.valtiokonttori.fi
- www.vkk.fi
- www.mela.fi

Lainsäädäntö ja sähköinen**Suomen säädöskokoelma:**

- www.eduskunta.fi
- www.finlex.fi

Oikeusturvakeinot:

- www.asianajat.fi
- www.kho.fi (korkein hallinto-oikeus)
- www.kko.fi (korkein oikeus)
- www.oikeus.fi (tuomioistuimet: syyttäjälaitos, käräjäoikeudet, hallinto-oikeudet, oikeusapu, vakuutus-oikeus)
- www.poliisi.fi
- www.vksv.oikeus.fi (valtakunnan syyttäjävirsto)

Työvoimatoimistot:

- www.mol.fi, www.tem.fi

Verotus:

- www.vero.fi

Kuntien palveluista kuntien omilla www-sivuilla

Tämän oppaan päivitys hoidetaan perusteellisesti aina kuluva vuoden lopussa. Päivitetty opas on netissä tammikuun loppuun mennessä. Tarvittavia lisäyksiä/muutoksia tehdään ja päivitetään pitkin vuotta. Palautteet kirsi.kosonen@invalidiliitto.fi

INVALIDILIITTO RY
Mannerheimintie 107, 00280 Helsinki
vaihde 09 613 191
www.invalidiliitto.fi

